

TÜRKİYE’DEKİ LİSE TARİH DERS KİTAPLARINDA BALKAN ANTANTI*

Sezai ÖZTAŞ** - Mesut SÜLÜN***

ÖZ

Lozan Barış Antlaşması’nın imzalanmasından sonra Türkiye, Mustafa Kemal Atatürk’ün liderliğinde, yurt içinde inkılaplar sürecine girmiş; dışarıda ise “Yurtta sulh cihanda sulh” anlayışı çerçevesinde, bütün komşu coğrafyadaki ülkelerle iyi geçinme politikasını uygulamaya koymuştur. Bu çerçevede batı sınırını güvence altına almak için girişimlere başlayan Türkiye, Balkan devletleriyle saldırmazlık anlaşması imzalamıştır. Venizolos’un Yunanistan’da iktidara gelmesi ve 1930 yılında Türkiye ile Yunanistan arasındaki “Etabli” sorununun çözüme kavuşması, iki devleti biraz daha yakınlaştırmıştır. Bu iki devletin öncülüğünde 1930, 1931, 1932 ve 1933 yıllarında düzenlenen Balkan konferansları sonucunda Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında 9 Şubat 1934’te Atina’da Balkan Antantı imzalanmıştır. İşte, bu çalışmanın amacı, Balkan Antantı’nın, 1945-2022 yılları arasındaki dönemde Türkiye’deki lise tarih ders kitaplarında nasıl ele alındığının incelenmesidir. Çalışma kapsamında incelenen lise tarih ders kitapları içerisinde, Balkan Antantı’ndan ilk bahseden kitap, Enver Ziya Karal’ın 1945 yılında basılan “Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1944)” kitabıdır. Fakat 1980’e kadar liselerde okutulan tarih ders kitaplarında, Balkan Antantı, aynı yazarın 1954 yılında basılan *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1953)* kitabı temel alınarak açıklanmıştır. 1980’den sonra ise Mükerrrem K. Su ve Ahmet Mumcu tarafından yazılan ve içerik açısından konuya bazı değişiklikler getiren 1982 yılında basılan *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi* kitabının liselerde konunun anlatılmasında temel alındığı ve bunun 2010’lu yıllara kadar devam ettiği belirlenmiştir. 2010’lu yıllarda liselerde okutulmaya başlanan tarih ders kitaplarında, içerik yönünden fazla bir değişiklik olmasa da yapılandırmacı eğitim kapsamında konuyla ilgili etkinliklere ve görsellere

* Bu çalışma 13-16 Mayıs 2022 tarihlerinde düzenlenen “6. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi”nde sunulan ve özeti sempozyum özet kitabında basılan sözlü bildirinin tam metin halidir.

** Prof. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tekirdağ, ORCID: 0000-0002-1742-4200, E-Posta: soztas@nku.edu.tr

*** Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul, ORCID: 0000-0002-7460-8444, E-Posta: meb.mesutsulun@gmail.com

OPEN ACCESS

yer verildiği görülmüştür. 2020 yılında basılan *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük* kitabının ise konuyu bütüncül bir yaklaşımla ele aldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Tarih Eğitimi, Lise, Tarih Ders Kitapları, Balkan Antantı.

THE BALKAN ENTENTE IN HIGH SCHOOL HISTORY TEXTBOOKS IN TÜRKİYE

ABSTRACT

After the signing of the Lausanne Peace Treaty, Türkiye, under the leadership of Mustafa Kemal Atatürk, embarked on a process of reforms domestically; externally, within the framework of the understanding of “Peace at home, peace in the world”, Türkiye put into practice the policy of getting along well with all neighboring countries. Within this framework, Türkiye started initiatives to secure its western border and signed a non-aggression treaty with the Balkan states. The coming to power of Venizolos in Greece and the resolution of the “Etabli” problem between Türkiye and Greece in 1930 brought the two states a little closer. As a result of the Balkan conferences organized under the leadership of these two states in 1930, 1931, 1932 and 1933, the Balkan Entente was signed between Türkiye, Greece, Yugoslavia and Romania on February 9, 1934 in Athens. The aim of this study is to examine how the Balkan Entente was handled in high school history textbooks in Türkiye in the period between 1945 and 2022. Among the high school history textbooks examined within the scope of the study, the first book that mentions the Balkan Entente is Enver Ziya Karal’s “History of the Republic of Türkiye (1918-1944)” published in 1945. However, in the history textbooks taught in high schools until 1980, the Balkan Entente was explained on the basis of the same author’s book “History of the Republic of Türkiye (1918-1953)” published in 1954. After 1980, the book “History of the Reforms of the Republic of Türkiye” written by Mükerrrem K. Su and Ahmet Mumcu and published in 1982, which brought some changes to the subject in terms of content, was taken as the basis for explaining the subject in high schools and this continued until the 2010s. In the high school history textbooks that started to be taught in high schools in the 2010s, although there was not much change in terms of content, it was seen that activities and visuals related to the subject were included within the scope of constructivist education. Published in 2020, the “Turkish Republic History of Reforms and Kemalism” textbook is seen to deal with the subject with a holistic approach.

Keywords: History, History Education, High School, History Textbooks, The Balkan Entente.

EXTENDED ABSTRACT

After the signing of the Lausanne Peace Treaty (July 24, 1923), Mustafa Kemal Atatürk and the founding cadre of the Republic began to carry out reforms internally; externally, in accordance with the policy of “peace at home and peace in the world”, Türkiye adopted the understanding of keeping good relations with all neighboring countries. With this treaty, Türkiye did not claim any rights over its former territories in the Balkans. The Treaty of Lausanne resolved the problems between Türkiye and the Balkan countries to a great extent. After Lausanne, Türkiye, which was indirectly neighboring the Soviet Union, Britain, France and Italy, aimed to have good relations with all these countries. “Peace” and ‘tranquility’ were the basic principles of Türkiye’s foreign policy. Türkiye wanted to secure all its borders. For this purpose, it signed friendship and non-aggression treaties with the Balkan countries in order to secure its western border. Agreements were signed with Albania on December 15, 1923 in Ankara, Bulgaria on October 18, 1925 in Ankara and Yugoslavia on October 28, 1925 in Ankara.

Dissatisfied with the new world order established after the First World War, Germany, Italy and Bulgaria adopted a revisionist policy. The expansionist policy of Mussolini’s Italy unsettled Türkiye, and the ambitions of Bulgaria, which was dissatisfied with the results of the Second Balkan War, in Macedonia and Thrace unsettled Greece and Romania. For these reasons, these states started initiatives to establish a Balkan union. Türkiye was the first to propose the idea of a comprehensive cooperation with the Balkan states. Hüseyin Ragıp (Baydur), who was serving at the Turkish embassy in Bucharest, proposed to the Romanian Foreign Minister the establishment of a Balkan Pact covering the six Balkan states. One year after this proposal, Tevfik Rüştü (Aras), the Minister of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye, argued for the formation of a Balkan Pact based on the motto “The Balkans belong to the Balkan peoples”. By 1929, important problems among the Balkan states had been resolved to a great extent and a favorable environment for Balkan unity was created. One of the most important steps taken in this direction was the idea of establishing a “Balkan Union” and an “Institute of Balkan Unity” put forward by the former Greek Prime Minister Papanastasiu at the 27th Universal Peace Congress held in Athens on October 6-10, 1929. This idea was welcomed in the conditions of the day and the Balkan states participating in this congress first decided to organize conferences among themselves.

The “etabli” problem, which emerged after Venizelos came to power in Greece and the population exchange between Türkiye and Greece, was

seen as one of the important obstacles to Balkan unity. This problem was solved with the Ankara Agreement of June 10, 1930. The removal of this obstacle with the three friendship treaties signed on October 30, 1930 during Venizelos' visit to Türkiye would be one of the important stages in the establishment of the Balkan Entente. There was no longer any state in the Balkans with which Türkiye did not have good relations.

After the problems between Türkiye and Greece were resolved, the conferences decided in 1929 were initiated. The first Balkan Conference was convened in Athens on October 5, 1930 with the participation of the representatives of Albania, Bulgaria, Romania, Türkiye, Yugoslavia and Greece. At the end of the conference, it was decided to convene the Second Balkan Conference in Istanbul. The Second Balkan Conference was held in Istanbul on October 20-26, 1931 with 200 delegates. Shortly after the end of the first conference, Türkiye and Greece signed friendship treaties, which had an impact on this conference and these two states acted together throughout the conference. İsmet Pasha made a speech at the conference encouraging the Balkan Union. The last meeting of the conference, which started in Istanbul, was held in Ankara at the General Assembly Hall of the Grand National Assembly of Türkiye. Mustafa Kemal Pasha made a speech in French at this meeting.

The Third Balkan Conference convened in Bucharest on October 23-26, 1932. Bulgaria and Albania withdrew from this conference. The Third Balkan Conference is important in terms of concretizing the idea of the Balkan Entente for the first time. Türkiye was the country that supported the idea of Balkan unity the most at this conference. Türkiye's main objective was to ensure the establishment of a security network among the Balkan states.

The Fourth Balkan Conference was convened in Thessaloniki on November 5-11, 1933. Two months before this conference, Türkiye and Greece became the pioneer states in the establishment of the Balkan Entente by signing the "Pact of Sincere Understanding" in Ankara on September 14, 1933. To summarize, the Balkan conferences formed the basis of the Balkan Entente.

The Balkan Entente was signed by Teyfik Rüştü Bey on behalf of Türkiye, M. Maksimos on behalf of Greece, M. Titulesko on behalf of Romania and M. Yevtic on behalf of Yugoslavia on February 9, 1934 at the Athens Academy after prolonged negotiations between Türkiye, Greece, Romania and Yugoslavia. This treaty, which was the first regional defense pact created in Europe between the two world wars, aimed to mutually accept the borders of the states that signed the Balkan Entente and to act cautiously against the states that wanted to change the existing situation in the Balkans.

TÜRKİYE'DEKİ LİSE TARİH DERS KİTAPLARINDA BALKAN ANTANTI

The Balkan Entente was a treaty that emerged between the two world wars, despite all the difficult conditions that existed, thanks to the outstanding efforts of Türkiye and the help of Greece. However, the exclusion of Bulgaria, which pursued a revisionist policy, and Albania, which was under the guidance of Italy, weakened this union.

The aim of this study is to examine how the Balkan Entente, whose historical process is outlined above, was handled in high school history textbooks in Türkiye in the period between 1945 and 2022. The fact that there has not been any previous study on this subject so far reveals the importance of this research.

Qualitative research method was used in this study, which aims to reveal how the Balkan Entente was handled in high school history textbooks in Türkiye. Qualitative research can be defined as a research in which qualitative data collection methods such as observation, interview and document analysis are used and a qualitative process is followed to reveal perceptions and events in a realistic and holistic way in a natural environment. In this study, the case study of qualitative research method was utilized. Case study is defined as a method in which one or more events, environments, programs, social groups or other interconnected systems are examined in depth.

In this study, the literature on the Balkan Entente was reviewed and firstly, the historical process of the treaty in question was tried to be revealed with its outlines. Subsequently, by analyzing the high school history textbooks taught in Türkiye between 1945 and 2022, it was tried to determine how much and how the Balkan Entente was covered in these textbooks. In addition, document analysis technique was used as a data collection technique. This technique involves the analyzing written materials containing information about the targeted phenomenon.

This study, which examines how the Balkan Entente, which was one of the most important steps within the scope of efforts to ensure peace in the region during the Atatürk period, was handled in high school history textbooks in Türkiye, covers the books taught in high schools in Türkiye between 1945 and 2022. First of all, the 1945 edition of the book written by Enver Ziya Karal was analyzed. This book, followed by the 1954 book by the same author, formed the framework for the other books written until 1980. After 1980, the book written by Mükerrerem K. Su and Ahmet Mumcu was largely used as a basis for teaching this subject until the 2010s. Since the 2010s, the framework of the subject has been expanded in history books written according to the constructivist education approach and various methods have been applied to make the student a participant in the lesson. In

particular, the book written by Demirtaş in 2020 stands out among the books analyzed in terms of historical science and pedagogy in terms of both starting the chronology from the Treaty of Lausanne and writing the process of the de facto disappearance of the treaty in an understandable style.

In our opinion, in order to better understand the Balkan Entente in high school history textbooks, the chronology should be followed from the Lausanne Peace Treaty in accordance with historical sources. Subsequently, the friendship and non-aggression treaties signed with Albania, Bulgaria and Yugoslavia between 1923 and 1925 should be briefly mentioned. Sufficient information should be given about the Balkan conferences, which were the main element in the realization of the Treaty, in order for the student to understand the subject well. The effects of the expansionist policies of Hitler's Germany and Mussolini's Italy on Türkiye and the world in the 1930s should be mentioned. The reasons and consequences of the revisionist policies of Bulgaria and Albania should be briefly explained. The process after the signing of the Treaty should be outlined and the reasons for the de facto termination of the Treaty in 1941 should be emphasized. Activities, questions and information notes that will enable the student to participate in the lesson by using teaching methods and techniques appropriate to the constructivist education approach should be added to the subject. In this way, it should be ensured that the student can fully understand the subject. Demirtaş's book, published in 2020, is important in that it is a book that covers the mentioned suggestions to a large extent.

Giriş

Balkanlar, yüzyıllarca Türk hâkimiyetinde kalmış ve Türklerin batıya göçlerinden sonra Osmanlı Devleti zamanında Anadolu ile beraber ikinci vatan haline gelmiştir. Osmanlı döneminde Türkler ile Balkan milletleri yüzyıllarca barış içerisinde yaşamışlardır. Fakat 19. yüzyılda Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı milliyetçilik akımının etkisi ve başta Rusya olmak üzere büyük güçlerin teşvikiyle Türk hâkimiyetine karşı Balkan milletleri, bu yüzyılda arka arkaya isyan etmeye başlamışlardır. İlk olarak Sırp, ardından Yunanlılar isyan etmiş; Yunanlılar, 1830 yılında bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Bu durum, diğer Balkan milletlerine de örnek olmuş ve onlar da Osmanlı hâkimiyetine karşı isyan etmeye başlamışlardır. Nihayetinde Osmanlı-Rus Savaşı (1877-1878), Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetini önemli ölçüde sarsmış; Balkan Savaşları (1912-1913) sonucunda Balkanlardaki Türk hâkimiyeti, Doğu Trakya hariç, sona ermiştir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan zaferle çıkan Batılı devletler Balkan yarımadasının siyasî haritasını tümüyle değiştirmiş ve bu bölgeye yeni bir düzen getirmişlerdir. Bu yarımadada hâkim olan üç imparatorluğun (Osmanlı, Avusturya-Macaristan ve Rusya) dağılmasıyla söz konusu coğrafyada millî devletler kurulmuştur. Bunlar Romanya, Yugoslavya, Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan ve Türkiye'dir.¹ Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup ayrılmasından sonra imzalanan Mondros Mütarekesiyle, Osmanlı Devleti toprakları işgale açık hale gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin, Balkan yarımadasındaki son toprak parçası olan Doğu Trakya'nın, Temmuz 1920'de işgal edilmesinden sonra, söz konusu yarımadada toprağı kalmamıştır. Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde Millî Mücadele başarılı olup, Yunanlılar işgal ettikleri topraklardan çekilmek zorunda kalınca, Doğu Trakya yeniden Türk sınırlarına dahil olmuştur. Böylece Türkiye tekrar bir Balkan ülkesi olma özelliğini devam ettirmiştir.

Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923) imzalandıktan sonra Mustafa Kemal Atatürk ve Cumhuriyetin kurucu kadrosu, içeride inkılaplar gerçekleştirmeye başlamış; dışarıda ise “Yurtta sulh cihanda sulh” politikası gereğince tüm komşu coğrafyadaki ülkeler ile arasını iyi tutma anlayışını kabul etmiştir. Türkiye, bu antlaşma ile Balkanlarda bulunan eski toprakları üzerinde herhangi bir hak iddiasında bulunmamıştır. Lozan Antlaşması, Türkiye ile Balkan ülkeleri arasındaki sorunları büyük ölçüde çözüme kavuşturmuştur.² Lozan'dan sonra Sovyetler Birliği, İngiltere, Fransa ve İtalya ile komşu olan Türkiye, tüm bu ülkelerle iyi ilişkiler içinde bulunmak amacındaydı. Türkiye'nin dış politikasında “barış” ve “huzur” temel ilkelerdi.³ Böylece bütün sınırlarını güven altına almak istiyordu. Bu amaçla batı sınırını güvenli hale getirebilmek için Balkan ülkeleriyle dostluk ve saldırmazlık anlaşmaları imzalamıştır: Arnavutluk ile 15 Aralık 1923'te

¹ Hikmet Öksüz, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Atatürk Dönemindeki Balkan Politikası (1923-1938)*, İstanbul Üniversitesi/Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü/Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Meral Alpay, İstanbul 1996, s. 34.

² Durmuş Yalçın, Yaşar Akbıyık, Yücel Özkaya, Gülnihal Bozkurt, Dursun Ali Akbulut, Erdiç Tokgöz, Refik Turan, Nuri Köstüklü, Mustafa Balçioğlu, M. Akif Tural, Cezmi Eraslan ve Cemal Avcı, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2006, s. 442.

³ Elif Habalı, *Türk Basınında Balkan Misakı*, Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/İlköğretim Anabilim Dalı/Sosyal Bilgiler Eğitimi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Kenan Olgun, Sakarya 2007, s. 15-16.

Ankara’da, Bulgaristan ile 18 Ekim 1925’te Ankara’da, Yugoslavya ile 28 Ekim 1925’te Ankara’da anlaşmalar imzalanmıştır.⁴

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra kurulan yeni dünya düzeninden hoşnut olmayan Almanya, İtalya ve Bulgaristan revizyonist bir politika benimsemişlerdi. Mussoloni İtalya’sının yayılmacı politikası Türkiye’yi; İkinci Balkan Savaşı’nın neticelerinden hoşnut olmayan Bulgaristan’ın Makedonya ve Trakya’daki emelleri Yunanistan ve Romanya’yı tedirgin etmiştir. Bu nedenlerden dolayı söz konusu devletler, bir Balkan birliği kurmak için girişimlere başlamıştır. Balkan devletleriyle kapsamlı bir iş birliği fikrini ilk olarak öneren devlet Türkiye olmuştur. Bükreş’teki Türk elçiliğinde görev yapan Hüseyin Ragıp (Baydur), Romanya Dışişleri Bakanı’na altı Balkan devletini kapsayan bir Balkan Pakti’nin kurulmasını teklif etmiştir. Bu tekliften bir yıl sonra Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü (Aras) “Balkanlar, Balkan halklarına aittir” parolasından yola çıkarak bir Balkan Pakti’nin oluşturulması düşüncesini savunmuştur.⁵ 1929 yılına doğru Balkan devletleri arasındaki önemli sorunlar büyük ölçüde çözülmüş ve Balkan birliği için uygun ortam oluşmuştur.⁶ Bu yönde atılan en önemli adımlardan biri de 6-10 Ekim 1929’da Atina’da gerçekleştirilen 27. Evrensel Barış Kongresi’nde, Eski Yunan Başbakanı Papanastasiu’nun bir “Balkan Birliği” ve “Balkan Birliği Enstitüsü” kurulması fikrini ortaya atmasıdır.⁷ Bu fikir günün şartları içerisinde olumlu karşılanmış ve bu kongreye katılan Balkan devletleri ilk olarak kendi aralarında konferanslar düzenlenmesine karar vermişlerdir.⁸

Yunanistan’da Venizolos’un iktidara gelişi ve Türkiye ile Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesi sonrasında ortaya çıkan “etabli” sorunu, Balkan birliğinin önünde önemli engellerden biri olarak görülüyordu.⁹ Bu sorun, 10 Haziran 1930 tarihli Ankara Sözleşmesi ile çözülmüştür. Ardından Venizolos’un Türkiye ziyareti sırasında 30 Ekim 1930 tarihinde imzalanan üç

⁴ Öksüz, *a.g.t.*, s. 90.

⁵ Yalçın vd., *a.g.e.*, s. 442-443.

⁶ Öksüz, *a.g.t.*, s. 90.

⁷ İsmail Soysal, *Türkiye’nin Siyasal Andlaşmaları*, I. Cilt (1920-1945), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. 456; Mehmet Serhat Yılmaz, Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası (1923-1938). S. Kekevi, Y. E. Tekinsoy ve İ. Türkmen (Ed.), *Türk Dış Politikası (1830-1989)*, s. 419-469, Berikan Yayınevi, Ankara 2017, s. 446; Melek Fırat, Yunanistan’la İlişkiler, Baskın Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası 1919-1980 Cilt I*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s. 350.

⁸ Fırat, *a.g.m.*, s. 350.

⁹ Oral Sander, *Siyasi Tarih*, İmge Kitabevi, Ankara 1996, s. 93.

dostluk antlaşması ile bu engelin ortadan kalkması, Balkan Antantı'nın kurulmasında önemli aşamalardan biri olacaktır. Artık Türkiye'nin Balkanlarda iyi ilişkiler içinde olmadığı devlet kalmamıştı.¹⁰

Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlar çözüme kavuşturulduktan sonra 1929'da kararlaştırılan konferanslara başlanmıştır. İlk Balkan konferansı, 5 Ekim 1930'da Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan'ın temsilcilerinin katılımı ile Atina'da toplanmıştır.¹¹ Konferans dolayısıyla Atina sokaklarında konferansa katılan ülkelerin bayrakları ve bir Balkan bayrağı dalgalandırılmıştır.¹² Bu konferansın temel amacı, Balkan devletleri arasındaki meseleleri herhangi bir dış müdahale olmadan çözmektir.¹³ Konferansa iştirak eden devletlerin siyasî farklılıklarının ön plana çıkmadığı konferansta şu kararlar alınmıştır: “1) Balkan devletleri arasında her yıl dışişleri bakanları düzeyinde bir toplantı yapmak; 2) Savaşın yasaklanması, uyuşmazlıkların barışçı yoldan çözümü ve bir saldırı durumunda karşılıklı olarak yardımlaşma gibi hükümler içeren bir Balkan Paketi hazırlamak; 3) Balkan ulusları arasında ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanlarda yakınlaşma sağlayarak, Balkan birliğinin kurulması amacını taşıyacak sürekli bir örgüt oluşturmak”.¹⁴ Bu konferansın en önemli kazanımı, “Balkan milletlerinin kendi aralarında meselelerini görüşerek çözüme kavuşturabilecekleri kanaatine ulaşmış olmaları”¹⁵ olarak gösterilebilir. Buna karşın, yine bu toplantıda tarafların “azınlıklar ve İtalya'nın Balkan politikası” gibi siyasî meselelerde uzlaşmalarının çok kolay olamayacağı da anlaşılmıştır.¹⁶ Konferansın sonunda, İkinci Balkan Konferansı'nın İstanbul'da toplanmasına karar verilmiştir.

İkinci Balkan Konferansı, 20-26 Ekim 1931'de 200 delege ile İstanbul'da toplanmıştır.¹⁷ İlk konferansın sona ermesinden kısa süre sonra, Türkiye ile Yunanistan'ın dostluk anlaşmaları imzalamaları bu konferansta

¹⁰ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 446; Fırat, *a.g.m.*, s. 346-347; Soysal, *a.g.e.*, s. 456; İnönü, 2018, s. 499-501; Öksüz, *a.g.t.*, s. 91; İsmet İnönü, *Hatıralar*, (Yay. Haz. Sebahattin Selek), Bilgi Yayınevi, Ankara 2018, s. 499-501.

¹¹ Fırat, *a.g.m.*, s. 350; Soysal, *a.g.e.*, s. 456; Yılmaz, *a.g.m.*, s. 448.

¹² “Atina'da Balkan Konferansı Açıldı”, *Milliyet*, 7 Teşrinievvel 1930, s. 1.

¹³ Sefa Selçuk, *1934 Balkan Antantı ve Türkiye'nin Bölgesel Güç Olma Çabaları*, İstanbul Aydın Üniversitesi/Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021, s. 42.

¹⁴ Fırat, *a.g.m.*, s. 350-351.

¹⁵ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 449.

¹⁶ Fırat, *a.g.m.*, s. 351.

¹⁷ Öksüz, *a.g.t.*, s. 115.

etkisini göstermiş ve bu iki devlet konferans boyunca beraber hareket etmişlerdir.¹⁸ Yılmaz, bu konferansın esas amacının statükocu ve revizyonist Balkan devletlerini bir araya getirmek olduğunu; fakat devletlerin bu esnada tutumlarının netleştiğini ifade ederek şöyle devam etmiştir: “*Türkiye ve Yunanistan her alanda ortak hareket ederken, revizyonist politika izleyen Bulgaristan ile İtalya’nın tesiri altındaki Arnavutluk muhtemel bir Antant’tan uzak durmaya özen göstermiştir. Yugoslavya ile Romanya ise Küçük Antant’ın üyeleri olmaları sebebiyle, “Balkan Birliği” fikrini ikinci plana atmışlardır*”.¹⁹ İsmet Paşa, konferansta Balkan Birliği’ni teşvik edici bir konuşma yapmıştır.²⁰ İstanbul’da başlayan konferansın son toplantısı Ankara’da Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Salonu’nda gerçekleşmiştir. Mustafa Kemal Paşa, bu toplantıda Fransızca bir konuşma yapmış ve “*Balkan milletlerinin birliğine çalışan, kıymetli murahhasların huzurunda bulunmaktan ve onları muhabbetle selamlamaktan duyduğum bahtiyarlık çok büyüktür*”²¹ demiştir. Bu konferanstan Türkiye’nin bütün bu üst düzey çabalarına rağmen istenilen sonuç tam olarak elde edilememiştir. Daha çok ekonomik ve kültürel konularda iş birliği sağlayacak konular ile azınlık meselesi üzerinde durulmuştur.²²

Üçüncü Balkan Konferansı, 23-26 Ekim 1932’de Bükreş’te toplanmıştır.²³ Bulgaristan, azınlıklar meselesinde hedeflediği bir sonuç alamayacağını anlayınca konferanstan çekilmiştir.²⁴ Ayrıca daha sonra Bulgar üyelerinin Makedon Devrim Örgütü’nün üyeleri olduğu ortaya çıkmış ve kararın bu üyeler tarafından alındığı anlaşılmıştır.²⁵ Bulgaristan’dan sonra Arnavutluk’ta azınlıklar meselesini bahane ederek konferanstan çekilmiştir. Bu iki devletin konferanstan ayrılmasıyla siyasi komisyonun hazırladığı Balkan Misakı’nın görüşülmesine geçilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda Balkan Misakı konusunda anlaşma sağlanmıştır.²⁶ Söz konusu Misak konusunda anlaşma sağlandıktan sonra ekonomik meseleler üzerinde durulmuş ve bir gümrük birliği kurulmasına karar verilmiştir.²⁷ Bu

¹⁸ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 450.

¹⁹ Aynı yerde, *a.g.m.*, s. 450.

²⁰ Öksüz, *a.g.t.*, s. 115; Selçuk, *a.g.t.*, s. 61.

²¹ Afet İnan, “Balkan Antantı (1934)”, *Belleten*, Cilt XXXII, Sayı 126, Nisan 1968, s. 287.

²² Yılmaz, *a.g.m.*, s. 450.

²³ Fırat, *a.g.m.*, s. 351.

²⁴ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 450.

²⁵ *Cumhuriyetin İlk On Yılı ve Balkan Antantı (1923-1934)*, T.C. Dışişleri Bakanlığı, 1974, s. 309.

²⁶ Selçuk, *a.g.t.*, s. 83-84.

²⁷ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 451; Fırat, *a.g.m.*, s. 351; Öksüz, *a.g.e.*, s. 116.

konferansın sonucunda, Balkan Ticaret ve Sanayi Odası, Balkan Denizcilik Bürosu, Balkan Ziraat Odası, Balkan Turist Federasyonu, Balkan Hukukçuları Komisyonu, Balkan Tıp Federasyonu, Ortak Borsa benzeri oluşumlar kurulmuştur.²⁸ Üçüncü Balkan Konferansı, ilk kez Balkan Misakı düşüncesini somut hale dönüştürmesi bakımından önemlidir. Balkan ülkeleri arasında çeşitli ekonomik birliklerin oluşturulması kararlarının alınması, 1929 Dünya ekonomik krizinin etkilerinin azaltılması bakımından değerli bir girişim olarak görülebilir. Konferansın başarısız yönü olarak Bulgaristan'ın konferansı terk etmesi olarak görülebilir. Fakat revizyonist bir politika güden ve komşularına karşı yayılmacı bir anlayışa sahip olan böyle bir devletin Balkan birliğine dahil edilebilmesi de zor gözükmemektedir.²⁹ Bu konferansta Balkan birliği fikrine en çok destek veren ülke Türkiye olmuştur. Türkiye'nin esas amacı, Balkan devletleri arasında bir güvenlik ağı kurulmasını sağlamaktır.³⁰

Dördüncü Balkan Konferansı, 5-11 Kasım 1933'te Selanik'te toplanmıştır.³¹ Bu konferanstan iki ay önce Türkiye ile Yunanistan, 14 Eylül 1933'te Ankara'da Samimi Anlaşma Paktı imzalayarak Balkan Antantı'nın kurulmasında öncü devletler olmuşlardır. Bu Antant ile iki devlet, ortak sınırlarını teminat altına alıyorlar ve iki devlet bu teminatı genişletmek istiyorlardı.³² Türkiye ile Yunanistan'ın anlaşma imzalaması Romanya'yı harekete geçirmiş ve Türkiye ile Romanya arasında Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik ve Uzlaştırma Anlaşması imzalanmıştır. Romanya'yı bu antlaşmaya iten en önemli sebepler Bulgaristan'ın Romanya üzerindeki toprak talepleri ve Romanya'nın deniz ticaretinde Türkiye'ye olan bağımlılığıdır.³³ Başta Türkiye olmak üzere Balkan devletleri Bulgaristan'ı bu konferansa katabilmek amacıyla yoğun bir çaba göstermişlerdir. İsmet Paşa, 20-24 Eylül 1933 tarihlerinde Sofya'ya giderek görüşmelerde bulunmuştur. Fakat bütün bu çabalar sonuç vermemiş hatta Bulgaristan, Arnavutluk'u kendi tarafına çekmiş ve Yugoslavya'yı da Balkan Paktı'ndan vazgeçirmek için çaba göstermiştir. Dördüncü Balkan Konferansı'nın ilk toplantısı, 4 Kasım 1933'te Selanik Üniversitesi'nin büyük salonunda yapılmıştır. Türk heyetine başkanlık eden Hasan Bey'in "Balkanlı olmanın önemini" belirten konuşması çok beğenilmiştir. Konferans sonunda heyet

²⁸ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 451; Fırat, *a.g.m.*, s. 351.

²⁹ Selçuk, *a.g.t.*, s. 86.

³⁰ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 451.

³¹ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 451; Fırat, *a.g.m.*, s. 351.

³² Soysal, *a.g.e.*, s. 456.

³³ Yalçın vd, *a.g.e.*, s. 444.

başkanlarının verdiği beyanatlardan anlaşıldığı üzere bu konferansta alınan kararlardan bütün devletler memnundur. Konferans sonrasında yayınlanan bildiride bütün Balkan devletlerinin Balkan Misakı'na katılması çağrısı yapılmıştır. Ayrıca konferansa katılım sağlayan bütün Balkan devletlerinin dışişleri bakanlarının her sene toplanarak Balkan devletlerinin sorunlarının görüşülmesi kararı alınmıştır. Beşinci Balkan Konferansı'nın İstanbul'da Ekim ayında toplanması üzerinde mutabık kalınmıştır. Fakat 9 Şubat 1934 tarihinde Balkan Antantı'nın imzalanması sonucunda Beşinci Balkan Konferansı'nın toplanmasına gerek kalmayacaktır.³⁴ Sonuçta konferansa katılan devletler, Bulgaristan'a açık kapı bırakarak, pakta daha sonra girme hakkı tanımışlar ve Bulgaristan olmadan yola devam etme kararı almışlardır. Bulgaristan, revizyonist dış politika anlayışını terk etmediği için Balkan iş birliği çalışmalarından çekilmiş, Arnavutluk ise İtalya'nın güdümünde olduğu için bu çalışmalardan uzak durmuştur.³⁵

Türkiye'nin hem Yunanistan ile hem de Romanya ile anlaşmalar imzalaması Bulgaristan'ı kızdırmış ve Bulgar basınında Türkiye aleyhine yayın politikası başlamıştır.³⁶ Bulgaristan'ın revizyonist emellerinden olduğu kadar İtalya'nın yayılmacı politikasından da endişe eden Yugoslavya, Türkiye ile 27 Kasım 1933'te Belgrad'ta Türk-Yugoslav Dostluk, Saldırmazlık, Adli Tasviye, Hakem ve Uzlaşma Antlaşması imzalamıştır.³⁷ Türkiye'nin yaptığı bu ikili antlaşmalar, Türkiye'nin liderliğinde dolaylı olarak dört Balkan devletinin anlaşmasını sağlamıştır.³⁸ Aslında başta Türkiye olmak üzere Balkan devletleri, Bulgaristan'ı bu antlaşmalara dahil etmek için son ana kadar çaba sarf etmişlerdir. Arnavutluk üzerinde ise İtalya'nın güdümünde olduğu için bu şekilde bir çaba gösterilmemiştir.

Balkan Antantı'na doğru son girişim, 28 Kasım 1933'te Belgrad'da Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya adına Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey ile Yugoslavya Dışişleri Bakanı Yevtic tarafından imzalanan geçici bir protokol ile gerçekleştirilmiştir.³⁹ Bu tarihten sonra çalışmalar hızlanmış ve Balkan Antantı'nın taslağı Yunanistan Dışişleri Bakanı Maximos tarafından hazır hale getirilmiştir. Bu taslak metin, Türkiye'nin onayından geçtikten sonra Romanya ve Yugoslavya hükümetlerine de

³⁴ Selçuk, *a.g.t.*, s. 89-97.

³⁵ Yalçın, *a.g.m.*, s. 451.

³⁶ Öksüz, *a.g.t.*, s. 117.

³⁷ Yalçın vd., *a.g.e.*, s. 445; Yalçın, *a.g.m.*, s. 452; Soysal, *a.g.e.*, s. 456.

³⁸ Yalçın vd., *a.g.e.*, s. 445.

³⁹ Öksüz, *a.g.t.*, s. 120; Cumhuriyetin İlk Elli Yılı, *a.g.e.*, s. 323.

TÜRKİYE'DEKİ LİSE TARİH DERS KİTAPLARINDA BALKAN ANTANTI

gönderilmiş; söz konusu devletler de onay verdikten sonra Balkan Antantının ele alınacağı Belgrad'da bir konferans düzenlenmesine karar verilmiştir. 29 Ocak 1934 tarihli kararname ile Tefik Rüştü Bey, Belgrad Konferansı'nda görevlendirilmiştir.⁴⁰ Belgrad'da yapılan görüşmeler sonucunda, 4 Şubat 1934'te Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya Dışişleri Bakanları tarafından taslak metin parafe edilmiştir.⁴¹ Bu görüşmelere Bulgaristan ve Arnavutluk katılım sağlamamışlardır. Balkan Antantı'nın parafe edilmesinden sonra Antantın hafta sonu Atina'da imzalanacağı ifade edilmiştir. İlk olarak Antant'ın 8 Şubat tarihinde imzalanacağı ilan edilmişse de 7 Şubatta alınan bir kararla imza günü, 9 Şubat Cuma olarak belirlenmiştir. Yunanistan, bugünü bayram olarak ilan etmiş, dükkânların kapatılacağını, Atina'nın ışılandırılacağını, sokakların dört Balkan devletinin bayrakları ile süsleneceğini duyurmuştur. Sovyetler Birliği de Antantın imzalanmasının kendisi için herhangi bir mesele oluşturmadığını ilan etmiştir.⁴² Balkan Antantı'nın temelini Yugoslavya ve Romanya arasında imzalanan Küçük Antant ve Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Samimi Anlaşma Misakı oluşturmaktadır.⁴³

Balkan Antantı Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya'nın uzun süreli görüşmelerinden sonra ve yoğun bir çaba sonucunda, 9 Şubat 1934 tarihinde Atina Akademisi'nde Türkiye adına Tefik Rüştü Bey, Yunanistan adına M. Maksimos, Romanya adına M. Titulesko ve Yugoslavya adına M. Yevtic tarafından saat 12.40'ta imza edilmiştir.⁴⁴ Balkan Antantı bir giriş ve üç maddeden oluşmaktadır:

- 1) Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya; kendi Balkan sınırlarını karşılıklı olarak teminat altına almışlardır.
- 2) Taraflar, bu Pakt'ı imzalamış olan diğer herhangi bir Balkan ülkesine karşı, birbirine haber vermeden siyasi hiçbir yükümlülük altına girmemeyi garanti etmekteydi.

⁴⁰ Selçuk, *a.g.t.*, s. 105.

⁴¹ Öksüz, *a.g.t.*, s. 125.

⁴² Selçuk, *a.g.t.*, s. 107.

⁴³ Cumhuriyetin İlk On Yılı, *a.g.e.*, s. 315.

⁴⁴ "Balkan Misakı İmza Edildi", *Akşam*, 10 Şubat 1934, s. 2; "Balkan İtilâfı Misakı Dün Atinada İmzalandı", *Cumhuriyet*, 10 Şubat 1934, s. 1; "Balkan İtilafı Dün Atina'da İmzalandı", *Hakimiyet-i Milliye*, 11 Şubat 1934, s. 1 (Bkz. Ek-5); "Balkan Misakı Dün Atinada İmzalandı", *Milliyet*, 10 Şubat 1934, s. 1; "Balkan Misakı Dün İmzalandı", *Vakit*, 10 Şubat 1934 (Bkz. Ek-1, Ek-2, Ek-3).

3) *Bu pakt imza tarihinde yürürlüğe girecektir. Pakt, diğer Balkan devletlerinin de imzalarına açık bulunmaktadır.*⁴⁵

İki dünya savaşı arasında Avrupa’da oluşturulan ilk bölgesel savunma paktı olan bu antlaşma, Balkan Antantı’nı imza altına alan devletlerin sınırlarını karşılıklı olarak kabul etmeyi ve Balkanlardaki var olan durumu değiştirmek isteyen devletlere karşı tedbirli hareket etmeyi amaçlamaktadır.⁴⁶ Türkiye’nin bu antlaşmadan beklentisi Balkanlar üzerinde hiçbir hak iddia etmediği için Batı’dan gelebilecek tehlikelere karşı bir engel olması yönündedir. Ayrıca bu Antant ile Türkiye bölgede barış politikasına ne kadar bağlı olduğunu ispat etmiştir.⁴⁷ Fakat Bulgaristan Balkan Antantı daha imzalanmadan bir hayli rahatsız ve tedirgin olmuştur.⁴⁸ Bu bağlamda o dönemde Türkiye için en büyük tehdit, Akdeniz’i kendi denizi olarak gören Mussoluni İtalya’sından gelmekteydi. Bu nedenlerle Türkiye, İtalya’nın yayılmacı politikalarına karşı Balkanlar’da istikrar istemekte ve Balkan Antantı’nı İtalya’ya karşı bir set olarak görmektedir.⁴⁹

Balkan Antantı, 3 Mart 1934’te İcra Vekilleri Heyeti’nce onaylanmış,⁵⁰ 6 Mart 1934’te de Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmış⁵¹ ve 12 Mart 1934’te Resmî Gazete’de yayınlanarak uygulanmaya başlanmıştır.⁵² Diğer Balkan devletlerinin de onay işlemlerini bitirmesinden sonra hukuki olarak Antant yürürlüğe girmiştir.⁵³ Ancak bu Antant, 1936 yılından sonra Avrupa’da krizlerin şiddetlenmesi ve Berlin-Roma mihverinin güçlenmesi üzerine zayıflamaya başlamıştır.⁵⁴ Fakat Antantı temelinden sarsan olay, Yugoslavya’nın revizyonist politikalar izleyen Bulgaristan ile 24 Ocak 1937’de; İtalya ile de 25 Mart 1937’de

⁴⁵ “Balkan Misakının Metni”, *Cumhuriyet*, 12 Şubat 1934, s. 1 (Bkz. Ek-4); Öksüz, *a.g.t.*, s. 128; Fırat, *a.g.m.*, s. 352; Soysal, *a.g.e.*, s. 462-63; Cumhuriyetin İlk On Yılı, *a.g.e.*, s. 368.

⁴⁶ Öksüz, *a.g.t.*, s. 129; Yalçın vd., *a.g.e.*, s. 445.

⁴⁷ Falih Rıfkı, “Balkan Anlaşma Paktı”, *Hakimiyet-i Milliye*, 11 Şubat 1934, s. 1.

⁴⁸ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Kararlar Daire Başkanlığı, 30.10/226.527.2.

⁴⁹ Öksüz, *a.g.t.*, s. 130.

⁵⁰ Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Kararlar Daire Başkanlığı, 43.11.6/30.18.1.2 (Bkz. Ek-9).

⁵¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre IV, İçtima 3, Cilt 20, s. 1-3, “Balkan Misakı Bir Kardeşlik Devrinin Açılma Vesikasıdır”, *Akşam*, 7 Mart 1934, s. 1 (Ek-6), “Meclis Balkan Misakını Tasdik Etti”, *Milliyet*, 7 Mart 1934, s.1 (Ek-7); “Balkan Misakı Dün Mecliste Tasdik Edildi”, *Vakit*, 7 Mart 1934, s.1 (Bkz. Ek-8).

⁵² *Resmî Gazete*, 12 Mart 1934, Sayı 2651, s. 3527 (Bkz. Ek-10).

⁵³ Selçuk, *a.g.t.*, s. 115.

⁵⁴ Öksüz, *a.g.t.*, s.133; Yalçın vd., *a.g.e.*, s. 445.

antlaşmalar imzalaması olmuştur. Türkiye, Balkan Antantı'ndaki bu buhranı ortadan kaldırmak ve Antantın devamını sağlamak amacıyla hemen harekete geçmiş, 1937 ilkbaharında Başbakan İsmet İnönü ve Dışişleri Bakanı Tefik Rüşti Aras, Balkan başkentlerini ziyaret etmişlerdir.⁵⁵ 1938 yılında Berlin-Roma eksenli, korku ve tedirginlik oluşturmaya başlamıştı. 25-27 Şubat 1938'de Ankara'da bir araya gelen Balkan Antantı Daimî Konseyi'nin toplantısında Türkiye, bu durum üzerinde durarak Antant üyelerinin beraberliğinin önemine dikkat çekmiştir.⁵⁶ Balkan Antantı üyeleri, İkinci Dünya Savaşı öncesinde birliklerini korumakta zorlanıyorlardı. Nitekim 29 Eylül 1938'de Almanya'nın Çekoslovakya'ya ait Südetler bölgesini kendi topraklarına katması savaşın habercisi gibiydi. Nitekim Almanya'nın 15 Mart 1939'da Çekoslovakya'yı işgali, 7 Nisan'da İtalya'nın Arnavutluk'u işgali ve Bulgaristan'ın Dobruca konusunu gündeme getirmesi, Balkanları bir "ateş çemberi" içine sokmuştu.⁵⁷ Balkan Antantı, son toplantısını 2-4 Şubat 1940 tarihlerinde Belgrad'da gerçekleştirmiştir.⁵⁸ Bu toplantıda Türkiye Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nun Antant üyesi devletlerin bir saldırıya uğraması halinde ortak hareket etme teklifinin kabul edilmemesiyle beraber Antant askeri olma özelliğini kaybetmiş oluyordu. Aynı sene 28 Ekim'de İtalya'nın Yunanistan'a saldırması, Romanya'nın Alman işgali karşısında Antant üyesi devletlerden herhangi bir yardım alamaması üzerine, 6 Eylül 1940'da Alman ittifakına katılması Balkan Antantı'nı iyice zayıflatmıştır. Almanya'nın 1 Mart 1941'de Bulgaristan'ı, 18 Nisan 1941'de Yugoslavya'yı ve 23 Nisan 1941'de Yunanistan'ı işgal etmesiyle Balkan Antantı fiilen sona ermiştir.⁵⁹ Soysal, Balkan Antantı'nın son bulduğu tarih olarak Yugoslavya'nın işgal edildiği 18 Nisan 1941 tarihinin kabul edilmesinin daha uygun olacağını ifade etmektedir. Ona göre söz konusu işgal ile çok taraflı pakt ortadan kalkmış; pakt üyesi sadece iki devlet kalmıştır.⁶⁰

Balkan Antantı, iki dünya savaşı arası, var olan bütün zor koşullara rağmen Türkiye'nin üstün gayretleri ve Yunanistan'ın yardımlarıyla meydana çıkmış bir anlaşmadır. Revizyonist politika takip eden Bulgaristan ve İtalya güdümünde olan Arnavutluk'un Antanta dahil olmaması, bu birliği zayıflatmıştır. Sander, iki savaş arası çalkantılı dönemde Balkan Antantı'nın "başarılı bir gruplaşma" olmadığını belirterek; başarısızlığın nedenleri olarak

⁵⁵ Öksüz, *a.g.t.*, s. 133-134; Yılmaz, *a.g.m.*, s. 455-456.

⁵⁶ Öksüz, *a.g.t.*, s. 135; Yılmaz, *a.g.e.*, s. 456.

⁵⁷ Öksüz, *a.g.t.*, s. 137.

⁵⁸ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 457.

⁵⁹ Öksüz, *a.g.t.*, s. 137; Selçuk, *a.g.t.*, s. 163.

⁶⁰ Soysal, *a.g.e.*, s. 461.

dar bir askerî amacı olan bir birlik olmasını ve Bulgaristan ve Arnavutluk'u birliğin içine dahil etmeden acele kurulmasını göstermektedir.⁶¹

Bu çalışmanın amacı, yukarıda tarihi süreci ana hatlarıyla verilen Balkan Antantı'nın, 1945-2022 yılları arasındaki dönemde Türkiye'deki lise tarih ders kitaplarında nasıl ele alındığını incelemektir. Bu konu hakkında şu ana kadar herhangi bir çalışma yapılmaması araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

Türkiye'deki lise tarih ders kitaplarında Balkan Antantı'nın nasıl ele alındığını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada *nitel araştırma yöntemi* kullanılmıştır. *Nitel araştırma*; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma⁶² olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada nitel araştırma yönteminin durum çalışmasından faydalanılmıştır. Durum çalışması, bir ya da daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun ya da diğer birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelendiği yöntem⁶³ olarak tanımlanmaktadır.

1.2. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada Balkan Antantı ile ilgili literatür taranarak, ilk önce söz konusu Antant'ın tarihî süreci, öncesi ve sonrasıyla ana hatlarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Akabinde 1945-2022 arası okutulan lise tarih ders kitapları incelenerek, Balkan Antantı'nın bu kitaplarda ne kadar ve nasıl yer aldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca veri toplama tekniği olarak *doküman analizi* tekniği kullanılmıştır. Bu teknik, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar⁶⁴. Aşağıdaki tabloda çalışmada kullanılan ders kitapları verilmiştir:

⁶¹ Sander, *a.g.e.*, s. 93-94.

⁶² Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005, s. 39.

⁶³ Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz ve Funda Demirel, *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi, Ankara 2020, s. 268.

⁶⁴ Yıldırım ve Şimşek, *a.g.e.*, s. 187.

TÜRKİYE'DEKİ LİSE TARİH DERS KİTAPLARINDA BALKAN ANTANTI

Tablo 1. İncelenen Ders Kitapları

Kitap Adı	Yazar Adı	Yılı	Yayınevi	Yayın Yeri
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1944)	Enver Ziya Karal	1945	Maarif Matbaası	İstanbul
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1918-1950	Enver Benhan Şapolyo	1950	Millî Eğitim Basımevi	İstanbul
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1953)	Enver Ziya Karal	1954	Cumhuriyet Matbaası	İstanbul
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1960)	Enver Ziya Karal	1963	Millî Eğitim Basımevi	İstanbul
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1965)	Enver Ziya Karal	1973	Millî Eğitim Basımevi	İstanbul
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1918-1964	Neriman Serdarlar-Fahriye Çetinkanat	1973	İnkılâp ve Aka kitabeveleri	İstanbul
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi	Enver Benhan Şapolyo	1973	Rafet Zaimler Kitabevi	İstanbul
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1918-1965	Enver Ziya Karal	1979	Türk Tarih Kurumu Basımevi	Ankara
Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi	Mükerrem K. Su-Ahmet Mumcu	1982	Grafik Sanatlar Matbaacılık	İstanbul
Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	Mükerrem K. Su-Ahmet Mumcu	1986	Millî Eğitim Basımevi	İstanbul
Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1	Ahmet Bekir Palazoğlu-Osman Bircan	1997	Bem-Koza Eğitim Basım Yayın	Ankara
Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 2	Kemal Kara	1997	Önde Yayıncılık	İstanbul
Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	Kemal Kara	2007	Önde Yayıncılık	İstanbul
Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	Komisyon	2016	Top Yayıncılık	İzmir
Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	Bahattin Demirtaş	2020	Adım Adım Matbaacılık	Ankara
Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük	Muhammed Edip Erdoğan	2021	Semih Ofset	Ankara

2. Bulgular ve Yorum

2.1. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1944)-Enver Ziya Karal (1945)

Enver Ziya Karal, 1943-1944 eğitim-öğretim yılına yetiştirilmesi için Lozan Konferansı ile sonlandırdığı *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1944)* ders kitabını 1945 yılında tamamlamıştır. 195 sayfadan ve 20 bölümden oluşan kitapta, 70 adet fotoğraf ve resim ile 4 adet harita kullanılmıştır. Kitabın sonunda kaynakça olmayıp, 3 sayfa kronoloji cetveli vardır.⁶⁵ Söz konusu kitap *Tarih IV*'ün genel çerçevesini korumakla birlikte ona göre daha özet bilgiler içermekte ve *Tarih IV*'ün daha sonraki baskılarındaki en son tarihe kadar olan olayları aktarma yaklaşımını devam ettirmektedir.⁶⁶ Bu kitap İkinci Cihan Harbinde Türkiye konusu ile ve İsmet İnönü'nün ünlü 19 Mayıs 1944 söylevi ile bitmektedir.

Balkan Antantı, kitabın son bölümü “XX. Türkiye Cumhuriyetinin Dış Siyaseti”nde” “III. Türkiye'nin dünya barışı için çalışmaları” kısmında “Balkan Antantı ve Sâdâbat Paktı” yan başlığında ele alınmıştır. Söz konusu Antantın “1933'ten sonra Avrupa siyasetinde belirmeğe başlayan huzursuzluk” sonrası oluşan ortamda doğduğu belirtilmiştir. Bu ortamın Türkiye'yi barış için “yeni gayretler sarf etmeğe mecbur ettiği” ifade edildikten sonra Türk diplomasisinin Türkiye'ye yakın bölgelerde “umumi bir sulh nizamı kurmak” istediği vurgulanmıştır. Bu “devamlı ve metotlu” çalışmalar sonucunda Balkan Antantı ile Sâdâbat Paktı'nın sağlandığı belirtilmiştir. Devamında Balkan Antantı'nı imzalayan devletlerin isimleri ve Antantın tarihi verilmiştir. Burada isabetli olarak Arnavutluk'un “İtalya tesirinde bulunduğu” ve Bulgaristan'ın da Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan Nöyyi Muahedesi hükümlerinden memnun olmadığı için Antanta girmediği bilgisi verilmiştir. Başka bir paragrafta geçilerek Antantı imzalayan devletlerin “Balkan hudutlarının emniyetini tekeffül” ettiğini; Balkan barışının tehlikeye düşmesi durumunda “istişare, ekonomi alanında iş birliği esaslarını kabul ettiği” belirtilmiştir. Sâdâbat Paktı hakkında bilgi verildikten sonra konu ile ilgili son paragrafta şu değerlendirme yapılmıştır: Balkan

⁶⁵ Enver Ziya Karal, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1944-1945)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1945.

⁶⁶ Erdal Aslan, “Devrim Tarihi Ders Kitapları”, *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları 1994 Buca Sempozyumu*, (Yay. Haz: Salih Özbaran), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1995, s. 298.

TÜRKİYE'DEKİ LİSE TARİH DERS KİTAPLARINDA BALKAN ANTANTI

Antantı ve Sadabat Paktının sağlanması, Türk barışçılığının iki büyük delilidir.⁶⁷

Kitapta, Balkan Antantı ile ilgili kronoloji 1933'ten sonra başlatılmış, Antanta giden süreçte gösterilen yoğun çabadan ve Antantın gerçekleşmesini sağlayan dört Balkan konferansından hiç bahsedilmemiştir. Ayrıca Antantın imzalanmasından sonraki süreçten ve Antantın 1941 yılında fiilen ortadan kalkması da konu içerisinde verilmemiştir. Antant, Türkiye'nin "*dünya barışını kuvvetlendirme yolunda gayretleri*" çerçevesinde ele alınmış ve bu gayretlerin "*dünya umumi efkârında büyük yankılar*" yaptığı vurgulanmıştır.⁶⁸

2.2. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1918-1950-Enver Benhan Şapolyo (1950)

1950-1960 yılları arasında okutulan ders kitapları, 1949 yılında kabul edilen 5429 sayılı kanuna göre hazırlanmıştır. Bu kanun ile ders kitapları ile alakalı bütün işlerin sorumluluğunu Millî Eğitim Bakanlığı'na bırakmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, her yıl okullarda okutulacak ders kitaplarının listesini yayınlamıştır.⁶⁹ 1950 yılına kadar uygulanan tekli ders kitap uygulaması siyasetteki çok partili hayat ile beraber terk edilerek çoklu ders kitabı uygulamasına geçilmiştir.⁷⁰

Şapolyo'nun kaleme aldığı *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1918-1950* ders kitabı, 20 bölüm⁷¹ ve 201 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın sonunda, 52 konunun özeti, bibliyografya (50 eser), 3 sayfadan oluşan kronoloji cetveli ve 3 adet harita (Türkiye Cumhuriyeti Siyasi Haritası, Millî Cephelelerin Umumi Haritası ve Sevr Barış Antlaşmasına göre Türkiye Haritası) ve 66 fotoğraf vardır. Mondros Mütarekesi ile başlamış ve Kore Savaşı ile son bulmuştur.

Balkan Antantı, kitabın *XVII. Türkiye Cumhuriyetinin Dış Siyaseti* bölümünde *Balkan Antantı (9 Şubat 1934)* ayrı alt başlık olarak ele alınmıştır. Kitapta Balkan Antantı'nın kronolojisi, Enver Ziya Karal'ın kitabındaki 1933

⁶⁷ Karal, *a.g.e.*, s. 175-176.

⁶⁸ Karal, *a.g.e.*, s. 174.

⁶⁹ Neval Akça Berk, "1950'lerde Tarih Eğitimi", *Türkiye' de Tarih Eğitimi* (Ed: Ahmet Şimşek), Pegem Akademi, Ankara 2017, s. 182.

⁷⁰ Aslan, *a.g.m.*, s. 298.

⁷¹ Enver Benhan Şapolyo, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1918-1950*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1950.

yılından itibaren Avrupa’da “başgöstermeye başlayan huzursuzluk ile” başlatılmıştır. Atatürk’ün gelecek yıllarda olabilecek bir savaşı “önceden karşılamak üzere” komşu devletlerle genel barış düzenini korumak için siyasi ilişkilere giriştiği ifade edildikten sonra “önce Balkan devletleriyle” bir pakt kurmak istediği; bu bağlamda Romanya, Yugoslavya ve Yunanistan’la temasa geçildiği vurgulanmıştır. Bu devletlerle de 9 Şubat 1934’te bir pakt imza edildiği belirtilmiştir. Devamında Bulgaristan’ın Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalamadığı Nöyyi Antlaşması hükümlerinden hoşnut olmadığı için bu Antanta girmediği ve Antantı imzalayan devletlerin Balkanların “herhangi bir emperyalist devlet tarafından istilaya uğraması” durumunda iş birliği yapmayı ve Balkan sınırlarının emniyetini de “tekeffül” etmeyi kararlaştırdığı ifade edilmiştir. Karal’ın kitabından farklı olarak bu kitapta, Antantın üç maddesi de ayrıntılı olarak verilmiştir. Son paragrafta ise Balkan Antantı’nı imzalayan devlet adamlarının hepsinin unvanları verilmiş fakat sadece Türk Dışişleri Bakanı Tefik Rüşü Aras’ın ismi verilmiştir.⁷²

Kitapta, Balkan Antantı kronolojisi 1933’ten itibaren başlatılmış, öncesindeki süreç ve Balkan konferansları yer almamıştır. İncelenen kitaplar içerisinde ilk defa Antantın maddeleri verilmiştir. Atatürk’ün ileride çıkabilecek bir savaşı öngörerek komşu devletlerle ittifaklar kurma çabaları vurgulanarak, onun ileri görüşlülüğüne değinilmiştir. Balkan Antantı’nın imzalanmasından sonraki durum ve Antantın 1941 yılında fiilen sona ermesinden bu kitapta da bahsedilmemiştir. Antantı, Türkiye adına imzalayan dönemin dışişleri bakanı Tefik Rüşü Aras’ın isminin verilmesi önemlidir.

2.3. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1953)-Enver Ziya Karal (1954)

Karal, 1954 yılında bastırdığı bu kitapta daha önceki kitabındaki bölüm başlıklarından farklı başlıklar kullanmıştır.⁷³ Kitap, 230 sayfadan ve 18 bölümden oluşmaktadır. Mondros Mütarekesi ile başlanılmış ve 1952 Türkiye’nin Kore Savaşı’na girişi ile bitirilmiştir. Kitabın sonunda kaynakça olmayıp 5 sayfa kronoloji cetveli vardır.

Balkan Antantı, kitabın on altıncı bölümü olan *Türkiye Cumhuriyetini Dış Siyaseti (1922-1938)*’de, *Türkiye’nin Dış Siyaset Prensibi ve Çalışmaları*

⁷² Şapolyo, a.g.e., s. 157.

⁷³ Enver Ziya Karal, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1953)*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1954.

üst başlığını taşıyan konunun *Balkan Antantı* alt başlığında işlenmiştir. Karal, 1945 basımı kitabında olduğu gibi bu kitapta da Balkan Antantı'nı 1933 yılını temel alarak ele almıştır.⁷⁴ Bu yıldan itibaren Avrupa'da bir huzursuzluk başladığı; devletlerin silahlarının azaltılması için yapılan konferansların olumlu bir sonuç vermediği ve bunun sonucunda dünyada genel bir silahlanma yarışının yaşandığı ifade edilmiştir. Devamında Faşistlik, Bolşeviklik ve Demokrasi sistemleri arasında da sert tartışmaların yaşandığı vurgulanmıştır. Başka bir paragrafa geçilerek bu durum karşısında Türkiye'nin bir taraftan kendi güvenliğini sağlamak için önlemler alırken; diğer taraftan da dünya ve bölge barışı için “*yeni gayretler sarfetmeye mecbur kaldığı*” belirtilmiştir. Paragrafın son cümlesinde ise Balkan Antantı'nın “*bu gayretlerin verimli bir neticesi olarak meydana geldiği*” değerlendirmesi yapılmıştır. Diğer paragrafta Antantı imzalayan devletlerin isimleri ve Antantın imzalandığı tarih verildikten sonra Arnavutluk'un “*Musolini İtalya'sının tesiri altında bulunduğu*”, Bulgaristan'ında Birinci Dünya Savaşı sonunda imzaladığı Nöyyi Antlaşması hükümlerinden “*memnun olmadığı*” için Antant dışında kaldıkları ifade edilmiştir.⁷⁵ Bu bölümün son paragrafında Balkan Antantı'nın hükümlerinin Balkan devletlerinin birbirlerinin varlıklarına “*özel saygı gösterilmesi esasına dayanıyordu*” değerlendirmesi yapıldıktan sonra Antantın üç maddesi, maddeler halinde değil; sıralı cümleler olarak ve yazarın kendi cümleleriyle verilmiştir.⁷⁶

2.4. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1960) - Enver Ziya Karal (1963)

Karal'ın bu kitabı 1954 yılında basılan kitabı ile içerik ve bölüm sıralaması olarak aynı olmakla birlikte, sadece on sekizinci bölüme son konu olarak 10 sayfa “*27 Mayıs İnkılabı*” konusu eklenmiştir. Balkan Antantı'nın anlatımı ise *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1953)* kitabı ile aynıdır.⁷⁷ Sadece bölüm başlığı olan *Türkiye Cumhuriyetinin Dış Siyaseti (1920-1938)*'nde 1954 basımı kitapta bölümün ele aldığı olayların başlangıç yılı 1922 olarak belirtilirken bu kitapta 1920 olarak belirtilmiştir.⁷⁸

⁷⁴ Bölümün başlığının altında özet kısmında Balkan Antantı yanlış olarak 1933 tarihli olduğu yazılmaktadır.

⁷⁵ Karal, *a.g.e.*, s. 198.

⁷⁶ Aynı yerde, s. 199.

⁷⁷ Enver Ziya Karal, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1960)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1963.

⁷⁸ Bölümün başlığının altında özet kısmında Balkan Antantı yanlış olarak 1933 tarihli olduğu bu kitapta devam ettirilmiştir.

2.5. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1965) - Enver Ziya Karal (1973)

Karal, 1973 yılında yayınladığı bu kitaba daha önceki kitaplarından farklı olarak ayrı bir bölüm şeklinde On Yedinci Bölüm *Atatürk'ün Ölümü*'nü eklemiştir. Bu sebeple kitap 19 bölüme çıkmıştır. Ayrıca kitabın sonuna diğer kitaplarında bulunmayan *Terimler ve Deyimler Sözlüğü*'nü eklemiş, kitabın bu ilavelerle sayfa sayısı 254 olmuştur. Balkan Antantı, 1954 ve 1963 basımı kitaplarıyla aynı bölümde ve aynı başlık altında yer almaktadır.⁷⁹

2.6. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi - Enver Benhan Şapolyo (1973)

Şapolyo, 1973 yılında bastırıldığı bu kitabını, 1950 yılındaki kitabına 9 bölüm daha ilave ederek 29 bölüm olarak çıkarmıştır.⁸⁰ 189 sayfadan ve 83 fotoğraftan oluşan kitabın sonunda kronoloji, bibliyografya (51 Kaynak) ve Tarih Terimleri Sözlüğü vardır. Söz konusu kitap yine Mondros Mütarekesi konusuyla başlamakta ve 1966 yılında Cevdet Sunay'ın Cumhurbaşkanı olmasıyla bitmektedir. 1950 yılında yayınlanan kitapta 19. bölümde yer alan *1950 İnkılabı* bölümü bu kitapta yer almamaktadır. 1950 yılındaki kitapta Demokrat Parti iktidarını öven yazar, bu kitapta Demokrat Parti'yi yeren cümleler kurmuştur. Balkan Antantı bölümü, 1950 basımı kitabıyla içerik olarak aynıdır. Sadece söz konusu bölüm içerisine görsel olarak Atatürk'ün İngiltere Kralı ile Dolmabahçe Sarayına girerken bir fotoğraf aktarılmıştır.⁸¹

2.7. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1964)/Neriman Serdarlar-Fahriye Çetinkanat (1973)

Bu kitap 28 üniteden oluşmakta, kitapta konu bütünlüğü sağlanabilmesi için belli başlı olaylar ve olgular ilk defa üniteler halinde aktarılmaktadır.⁸² 192 sayfadan oluşan kitapta 60 resim, 5 harita ve 12 okuma parçası bulunmaktadır. Sonunda ise kronoloji cetveli, 33 kaynaktan oluşan bibliyografya ve sözlük yer almaktadır.

⁷⁹ Enver Ziya Karal, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1965)*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1973.

⁸⁰ Enver Benhan Şapolyo, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Rafet Zaimler Kitabevi, İstanbul 1973.

⁸¹ Şapolyo, *a.g.e.*, s. 151.

⁸² Neriman Serdarlar - Fahriye Çetinkanat, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1918-1964*, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1973.

TÜRKİYE'DEKİ LİSE TARİH DERS KİTAPLARINDA BALKAN ANTANTI

Kitapta, Balkan Antantı, *XXIII Türkiye Cumhuriyetinin Dış Siyaseti* ünitesi içerisinde “2-Lozan Muahedelerinden sonra siyaset yolu ile halledilen meseleler” alt başlığı içerisinde *D-Balkan Antantı* yan başlığı olarak aktarılmıştır. Konunun girişinde Birinci Dünya Savaşı sonunda sınırlarının en çok değişikliğe uğradığı yerin Doğu ve Güneydoğu Avrupa olduğu bilgisi verilmiştir. Söz konusu coğrafyadaki devletlerden bir kısmının “*düşükleri durumdan memnun olmadıkları*” ifade edildikten sonra Bulgaristan’ın Nöyyi Antlaşmasıyla Yugoslavya, Romanya, Yunanistan’a “*terk ettiği yerleri*” geri almak istediği vurgulanmıştır. Önceki kitaplarda Avrupa’nın “*kaynamaya başladığı yıl*” 1933 iken; bu kitapta 1932 olarak tespit edilmiştir. Avrupa’nın bu durumunun Türkiye dâhil, Balkan devletlerinin kendilerini koruyacak önlemler almaya zorladığı ve Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında “*cereyan eden görüşmelerden*” sonra 9 Şubat 1934’te Balkan Antantı’nın imzalandığı belirtilmiştir. Burada Anlaşmanın görüşmeleri esnasında Bulgar Hükümeti’nin de davet edildiği fakat Bulgaristan’ın bu Antanta girmedeği vurgulanmıştır. Başka bir paragrafa geçilerek Balkan Antantı’nın hedefin “*Balkanlardaki toprak statüsünün bir Balkan devleti tarafından bozulmasına engel olmak*” belirtilmiştir. Devamında Antantın üç maddeden oluştuğu bilgisi aktarılmış ve “*bu anlaşma şu esasları kapsar*” şeklinde ifade edilerek Antantın üç maddesi özet olarak verilmiş ve konu anlatımı bitirilmiştir.⁸³

Kitapta, Balkan Antantı’na giden sürecin başlangıcı diğer kitaplardan farklı olarak 1933 olarak değil, 1932 olarak verilmiştir. Bu kitapta da Antantın oluşmasında en büyük yere sahip olan Balkan Konferansları ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir. Bulgaristan’ın Antanta katılmama nedeninin bilgisi verilmiş fakat Arnavutluk’un katılmama nedeninin bilgisi verilmemiştir. Antantın imzalanmasından sonraki süreç ve 1941 yılında fiilen sona ermesi bilgisi bu kitapta da yer almamıştır.

2.8. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1965) - Enver Ziya Karal (1979)

244 sayfadan oluşan bu kitap⁸⁴ aynı yazarın 1973 yılında basılan kitabıyla içerik, bölüm sayısı ve adları olarak aynı olup, sadece bazı kelimeler ve cümleler yenilenmiştir. Daha küçük punto ile yazıldığı için sayfa sayısı

⁸³ Serdarlar-Çetinkanat, *a.g.e.*, s. 158-159.

⁸⁴ Enver Ziya Karal, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1918 -1965*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1979.

daha azdır. Balkan Antantı konusunda, 1954 basımı kitaptaki “konferanslar müsbet bir sonuç vermeyince” ibaresindeki müsbet kelimesinin yerine bu kitapta “olumlu” kelimesi kullanılmıştır.⁸⁵

2.9. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi / Mükerrer K. Su-Ahmet Mumcu (1982)

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ya da *Türk Devrim Tarihi* derslerinde ve kitaplarında 1931 yılında Türk Tarih Tezi çerçevesinde gerçekleşen kapsamlı değişimden sonra en önemli değişim ve dönüşüm hem içerik olarak hem de biçimsel olarak 12 Eylül 1980 askerî darbesinden sonra olmuştur.

12 Eylül 1980 askerî darbesinden sonra yönetimi ele geçiren kadro 12 Eylül’e doğru yaşanan kötü gidişatın sebeplerinden biri olarak “Atatürkçülük”ün yeterince bilinmemesini görmüş ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ya da Türk Devrim Tarihi derslerini kendi amaç ve düşüncelerine göre düzenlemişlerdir.⁸⁶ Söz konusu kadronun, liderlerinin kendi ifadelerine göre, hedefi, Atatürkçü bir gençlik yetiştirmek idi. Bu liderler söz konusu sebeple tarihe özellikle de Cumhuriyet tarihine yaslanmışlar ve “*inkılap*” kelimesini derslerin ve ders kitaplarının isimlerine vermişlerdir.⁸⁷ Ortaöğretim okullarında uygulanacak *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi* dersi dağıtım çizelgeleri ve söz konusu dersin yeni bir öğretim programı ve yeni ders kitapları ile okutulacağı 1981 Eylül ayında yayınlanan Tebliğler Dergisi sayılarında açıklanmıştır.⁸⁸ 1980 yılı sonrası söz konusu dersin içeriğinde yapılan en önemli değişikliklerden biri kitabın Atatürk’ün ölümü ile 1938 yılında sona erdirilmesidir. 1980 yılında kadar yazılan *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* ders kitapları kitabın basıldığı yıla yakın olan olayları da içermekteydi.

Mükerrer Kamil Su ve Ahmet Mumcu’nun hazırladıkları *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi* ders kitabı olarak 23.09.1981’de Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu’nun kararıyla ortaöğretim okullarında

⁸⁵ Karal, a.g.e., s. 199.

⁸⁶ Erdal Aslan, “İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kullanılan Kitapların Değerlendirilmesi”, *Ortaöğretim Kurumlarında İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretimi ve Sorunları Türk Eğitim Derneği X. Öğretim Toplantısı 21-22 Mayıs 1992*, (Yay. Haz. Mahmut Adem-Kasım Karakütük), Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara 1992, s. 185.

⁸⁷ Sadık Erdaş, “Atatürk’ ten Günümüze “Türk İnkılap Tarihi” Derslerine Genel Bakış”, *Türk Eğitim Sisteminde Atatürkçülük ve Cumhuriyet Tarihi Öğretimi 10-11 Kasım 2005*, (Ed.) Y. Doğaner, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 2006, s. 18.

⁸⁸ *Tebliğler Dergisi C. 44 S. 2096*, 28 Eylül 1981, s. 312-313.

TÜRKİYE'DEKİ LİSE TARİH DERS KİTAPLARINDA BALKAN ANTANTI

kullanılmasına karar verilmiştir. Bu kitabın değişik basımları 1991 yılının sonuna kadar ortaöğretimde kullanılmaya devam edilmiştir. Yaklaşık on yıl okutulmasına ve farklı yıllarda baskısı olmasına rağmen kitabın içeriğinde çok fazla bir değişiklik olmamıştır.

Çalışmada kullanılan söz konusu yazarlara ait *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi* ders kitabı Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 24/11/1982 tarih ve 7908 sayılı kararıyla ortaöğretim okullarında ders kitabı olarak kabulü uygun görülmüştür. Yayınlar Genel Müdürlüğü'nün 26/2/1982 tarih ve 1666 sayılı emirleri ile ikinci defa olarak 300000 adet basılmıştır. 1982 yılı basımı söz konusu kitap, 291 sayfa konu anlatım, 6 sayfa kronoloji cetveli, 9 sayfa sözlük ve eserde yararlanılan kaynaklardan bir bölümünün yer aldığı bibliyografya olmak üzere toplam 311 sayfadan oluşmaktadır. 85 resim, 15 okuma parçası yer almaktadır. Her bölümün başında ve alt başlık başında konuya Hazırlık Soruları; her bölüm ve alt başlık sonunda konuyu değerlendirme soruları vardır. Giriş ile 8 bölümden oluşan kitap, 1980 öncesi ders kitaplarından on yıl önce II. Meşrutiyet ile başlamakta ve İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilmesi ile sona ermekte ve sadece 30 yıllık bir dönemi kapsamaktadır.⁸⁹

Balkan Antantı, kitabın altıncı bölümü olan *Atatürk Döneminde Türkiye Cumhuriyetinin Dış Siyaseti* içerisinde “5. Balkan Antantı” alt başlığında işlenmiştir. Konunun girişinde Türkiye'nin 1921'den itibaren Fransa ile Musul Sorunu çözümlendikten sonra İngiltere ile “dostça ilişkiler kurduğu” ve bu arada İtalya ile de dostluk paktı imzaladığı ifade edilmiştir. Yunanistan ile olan anlaşmazlıkların da çözümlenmesiyle bu devletle de bir “yakınlaşma” olduğu belirtilmiştir. Bu yakınlaşmanın diğer Balkan devletleri üzerinde de “olumlu etkiler” yaptığı vurgulandıktan sonra yazar, şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Balkanlı uluslar birlikte hareket ettikleri zaman büyük güçlere karşı koyabilmişlerdir.” Bu değerlendirmeden sonra Karal'ın kitaplarında olduğu gibi 1933 yılı başlangıç alınarak “Faşist İtalya ile Nazi Almanyası'nın” güç kazanmaya başlamasının, Balkan devletleri arasında birleşme eğilimini doğurduğu ifade edilmiştir. Bu duruma sebep olarak da İtalya'nın Balkanlarda, Almanyası'nın da Doğu'da (yazar Doğu Avrupa demek istedi muhtemelen) “çıkarları ve gözleri”nin olduğu gösterilmiştir. Bütün bu nedenlerden dolayı Balkan devletlerinin 1933 yılında “aralarındaki ufak tefek anlaşmazlıkları bir yana bırakarak birbirleriyle anlaşmış” olan Türkiye ile

⁸⁹ Mükerrerem K. Su-Ahmet Mumcu, *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi*, Grafik Sanatlar Matbaacılık A. Ş., İstanbul 1982.

Yunanistan'ın yanında yer almaya karar verdikleri değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu değerlendirmeden sonra Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya delegelerinin Atina'da toplanarak 9 Şubat 1934 tarihinde “*Balkan Paktı*’nı” imzaladıkları belirtilmiştir. Devamında böylece “*dörtlü bir bağlaşma meydana gelmiş*” olduğu ve bu pakt ile söz konusu devletlere ait Balkan sınırlarının karşılıklı olarak güvenlik altına alındığı ifade edilmiştir. Konunun son cümlesinde yazar, Balkan Paktı’nın imzalanmasından sonra Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostluk ilişkilerinin “*kardeşlik anlayışı*” içinde geliştiği değerlendirmesini yapmaktadır.⁹⁰ Bu değerlendirme de dönemin şartlarının da payı olmuş olabilir.⁹¹ Konunun sonunda Eski İngiltere Krallarından Sekizinci Edvard’ın Dolmabahçe Sarayı Rıhtımında Atatürk tarafından karşılandığı bir fotoğraf yer almaktadır.⁹²

Kitapta, Balkan Antantı’nın, Türkiye’nin diğer ülkelerle sorunları çözdükten sonra oluşan uygun ortam sonrası ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Özellikle Yunanistan ile Türkiye’nin, aralarındaki sorunları çözdükten sonra ve kendi aralarında anlaşma imzaladıktan sonra diğer Balkan devletlerinin de, Balkan Antantı içerisine dahil olmayı kabul ettikleri ifade edilmiştir. Fakat daha önce incelenen kitaplarda yer alan Bulgaristan’ın bu Antanta dâhil olmaması ve olmama nedenleri bu kitapta yer almamıştır. Balkan Antantı imzalandıktan sonra Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin “*kardeşlik*” seviyesine çıktığının vurgulanması dönemin şartları içerisinde düşünülmesi gereken bir durumdur.

2.10. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük- Mükerrerem K. Su-Ahmet Mumcu (1986)

Mükerrerem K. Su ve Ahmet Mumcu’nun ilk olarak 1981 yılında basılan bu kitabının 1986 basımında içerik olarak bir değişiklik olmamış sadece dersin ve kitabın adının sonuna “*Atatürkçülük*” ibaresi eklenmiştir.⁹³

⁹⁰ Su-Mumcu, *a.g.e.*, s. 243.

⁹¹ Yunanistan, Türkiye’nin 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında çıktığı NATO’nun askerî kanadına 12 Eylül 1980 askerî darbesinden sonra 20 Ekim 1980’de Türkiye’nin onayıyla tekrar dönmüştür.

⁹² Su-Mumcu, *a.g.e.*, s. 244.

⁹³ Mükerrerem K. Su-Ahmet Mumcu, *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1986.

2.11. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük I II- Ahmet Bekir Palazoğlu-Osman Bircan (1997)

1990'lardan sonra Mükerrer K. Su-Ahmet Mumcu'nun kitabına olan eleştirilerin yoğunlaşması ve kredili sisteme geçilmesi nedeniyle başka yazarlarca yeni Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitapları yazılmıştır. Bunlardan biri de Ahmet Bekir Palazoğlu-Osman Bircan ikilisinin kaleme aldığı kitaptır. Bu ikilinin dışında o dönemde Kenan Kalecikli ve Kemal Kara'nın da söz konusu derse ait kitapları vardır.⁹⁴

Ahmet Bekir Palazoğlu-Osman Bircan'ın yazdığı Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük I-II kitabı; Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 13. 8. 1993 tarih ve 387 sayılı kararıyla tüm liseler için beş yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir. Önsözünde yazılma amacının “*gençlere Atatürk'ün ölmez düşüncelerini en iyi biçimde öğretmek*” olarak ifade edilmiştir. Atatürk İlkelerini ve İnkılap Tarihi'ni bir bütün olarak sunmayı hedefleyen ve iki cilt olarak kaleme alınan kitabın birinci cildinde *Türk İnkılabının Hazırlık Dönemi ve Kurtuluş Savaşı* ikinci cildinde de *Atatürk İnkılapları ve Atatürkçü Düşünce Sistemi* işlenmiştir.⁹⁵

Kitabın bölüm başlıkları, alt başlıklar ve yan başlık isimleri özellikle birinci ciltte Ahmet Mumcu-Mükerrer K. Su'nun kitabıyla neredeyse aynıdır. Kitabın birinci cildi giriş ve 3 bölümden, ikinci cildi ise 5 bölümden ve toplam 448 sayfadan oluşmaktadır.⁹⁶ İki ciltte toplam 16 okuma parçası, 78 resim, iki cildin de sonunda sözlük, indeks, kronoloji cetveli ve bibliyografya vardır. Birinci cildin sonundaki bibliyografyada 88 kaynak; ikinci cildin sonundaki bibliyografyada 64 kaynak bulunmaktadır. Birinci ciltte çoğunluğu Kurtuluş Savaşı'nın işlendiği bölümde olmak üzere 9 harita varken ikinci ciltte harita yoktur. İki cildin de sonunda bir Türkiye haritası bir de 1990 yılından sonra bağımsız olan Türk Cumhuriyetlerini gösteren Türk Dünyası haritası vardır.

⁹⁴ Celal Metin, “T. C. İnkılap Tarihi Dersi Konularının Ortaöğretimde Öğretimi: Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi”, *Türk Eğitim Sisteminde Atatürkçülük ve Cumhuriyet Tarihi Öğretimi 10-11 Kasım 2005*, (Ed. Yasemin Doğaner), Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 2006, s. 52.

⁹⁵ Ahmet Bekir Palazoğlu-Osman Bircan, *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük I-II*, Bem-Koza Eğitim Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti., Ankara 1997.

⁹⁶ Palazoğlu ve Bircan, *a.g.e.*,

Kitapta, Türkiye'nin Batılı devletlerle dostluk ve iyi ilişkiler içinde olmayı "*millî dış politikasına*" uygun bulduğu ifade edilmiştir. Devamında Fransa, İngiltere ve İtalya ile dostluk ilişkileri kurduğu, Yunanistan ile "*var olan anlaşmazlıkları*" çözdükten sonra 1930 yılından itibaren bu devletle de yakınlaşma doğduğu, Su-Mumcu ikilisinin ifadeleri aynen alınarak, aktarılmıştır.⁹⁷ Bu iki devlet arasındaki yakınlaşmanın diğer Balkan devletlerini de etkilediği belirtilmiş, 1933 yılından sonra Faşist İtalya ve Nazi Almanyası'nın güçlendiği ve "*dünya barışını tehdit etmeye*" başladığı ifade edildikten sonra bu durumun Balkan devletleri arasında yakınlaşma ve siyasi iş birliği isteğini doğurduğu dile getirilmiştir. Faşist İtalya'nın Balkanları ve Doğu Akdeniz'i yayılma alanı olarak seçtiği, Asya ve Afrika'da yayılma gayelerini açıkladığı; Nazi Almanyası'nın da Doğu'da "*çıkarları ve gözleri*"nin olduğu aktarılmıştır. Buna karşılık Türkiye'nin de özellikle "*İtalya'ya karşı Balkan Cephesini sağlamlaştırma çabasına girdiği*" vurgulanmıştır. Başka bir paragrafta geçilerek dünyada oluşan bu duruma karşı Balkan devletlerinin 1933 yılında aralarında siyasi iş birliği yapmak amacıyla daha önce kendi aralarında anlaşılan Türkiye ile Yunanistan'ın "*yanında yer almaya karar verdikleri*" ifade edilmiştir. Bu bağlamda Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya delegelerinin Atina'da toplanarak 9 Şubat 1934'de Balkan Antantı'nı imzaladıkları bilgisi verildikten sonra paktın maddeleri iki madde halinde sunulmuştur. Devamında başka bir paragrafta bu anlaşma ile Balkanların "*barış ve güvenliğe kavuştuğu*" değerlendirilmesi yapılmış, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin daha da "*iyileştiği*" vurgulanmıştır. Konunun son cümlesinde Su-Mumcu ikilisinin kitabında yer almayan Bulgaristan'ın pakt dışında kaldığı bilgisi aktarılmış ve Bulgaristan ile ilişkilerin "*dostça ve her gün daha iyileşen bir biçimde geliştiği*" ifade edilmiştir.⁹⁸

Kitap, Su-Mumcu ikilisinin çerçevesini büyük ölçüde korumuş, yalnızca bazı küçük çaplı eklemeler ve çıkarmalar yapılmıştır. Yunanistan ile "*kardeşlik*" durumundan bahsedilmemiş; Bulgaristan'ın pakt dışında kaldığı neden belirtilmeden aktarılmış ve ilişkilerin daha da geliştiği vurgulanmıştır.⁹⁹

⁹⁷ Aynı yerde, s. 114.

⁹⁸ Aynı yerde, s. 115.

⁹⁹ Bulgaristan'da komünizmin 1990 yılında yıkılması ve ülkede ardından demokratik bir rejime geçildikten sonra Türkiye ile ilişkilerin düzelmesinin bu yorumda payı olsa gerekir.

2.12. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük I-II- Kemal Kara (1997)

Kemal Kara, 1992 yılından itibaren ortaöğretim tarih derslerine yönelik ders kitapları yazmaya başlayan ve kitapları uzun yıllar ortaokul ve liselerde okutulmuş bir öğretmendir.¹⁰⁰

Kemal Kara'nın yazdığı Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük kitabı Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulunun 14.1.1994 tarih ve 69 sayılı kurul kararı ile 1993-1994 yılının ikinci döneminden itibaren beş yıl, on dönem boyunca ders kitabı olarak kabul edilmiştir. İki cilt halinde yazılan kitabın birinci cildi 229 sayfa; ikinci cildi ise 218 sayfa olmak üzere toplam 447 sayfadan oluşmaktadır. Birinci ciltte giriş ile 3 bölüm, ikinci ciltte ise 5 bölümden iki ciltte giriş ile beraber 8 bölüm vardır.¹⁰¹ Kitapta birinci ciltte 12, ikinci ciltte 9 olmak toplam 21 okuma parçası bulunmaktadır. Birinci ciltte 83, ikinci ciltte 61 resim olmak üzere toplamda kitapta 144 resim yer almaktadır. İlk ciltte 8 harita yer alırken ikinci ciltte harita yoktur. İki cildin sonunda da sözlük, indeks, kronoloji Cetveli ve bibliyografya bulunmaktadır. Birinci ciltte bibliyografya da 48 kaynak kullanılmış iken ikinci ciltte birçoğu birinci cilt ile aynı olmakla beraber bibliyografyada 53 kaynak vardır.

Birinci cilt II. Meşrutiyet Dönemi ile başlamış, 1923'te İkinci Büyük Millet Meclisinin seçilmesiyle bitmiştir. İkinci cilt Cumhuriyet'in İlanı ile başlamış İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilmesi ile sona ermiştir. Her bölümden önce, öğrencileri konuya hazırlamak amacıyla Hazırlık Soruları sorulmuştur. Bölüm sonunda ise öğrencilerin konuyu anlayıp anlamadıklarını ölçebilmek için ilk önce klasik tarzda hazırlanan Değerlendirme Soruları sorulmuş daha sonra çoktan seçmeli ya da test olarak nitelenen şıklı sorular sorulmuştur. Bu kitap bölüm adları bakımından, konu dağılımı bakımından Mükerrrem K. Su-Ahmet Mumcu ikilisinin 1981 yılında ilk defa basılan daha sonra on yıl boyunca değişik baskıları yapılan kitaplarının hemen hemen aynısıdır.

Balkan Antantı, kitabın ikinci cildinin “III. Bölüm Türkiye Cumhuriyeti'nin Dış Siyaseti”nde “5-Balkan Antantı” alt başlığında ele

¹⁰⁰ Selahattin Kaymakçı, “Kemal Kara”, *Türkiye' de Tarih Eğitimi*, (Ed. Ahmet Şimşek), Pegem Akademi, Ankara 2017, s. 290.

¹⁰¹ Kemal Kara, *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük I-II*, Önde Yayıncılık, İstanbul 1997.

alınmıştır. Söz konusu bölümün “*Hazırlık Çalışmaları*”nda “2-Antant, pakt kelimelerinin anlamlarını araştırınız.” şeklinde bir ödev verilerek öğrencilerin konuya hazır hale gelmeleri istenilmiştir.¹⁰² Konuya girişte Türkiye’nin Milletler Cemiyeti’ne girdiği zaman Balkan devletleri arasında da “*yakınlaşma ve iş birliği*”nin başladığı, bu yakınlaşmayı sağlayan en önemli sebebin, 1933’ten sonra İtalya ve Almanya’nın “*hızla silahlanmaya başlamaları*”nın olduğu vurgulanmıştır. Bu durum karşısında Türkiye, Romanya ve Yugoslavya ve Yunanistan’ın 9 Şubat 1934’te Balkan Antantı’nı imzaladığı ifade edilmiştir. Burada bir görsel verilmiş ve bu görselde şimdiye kadar incelenen kitaplar içerisinde isabetli olarak ilk defa Balkan konferanslarından bahsedilmiştir.¹⁰³ Arnavutluk’un İtalya etkisinde bulunduğu; Bulgaristan’ın ise Makedonya konusunda Yugoslavya ve Yunanistan ile yaşadığı ihtilaf sebebiyle Antanta katılmadığı isabetli bir şekilde belirtilmiştir. Başka bir paragrafta Balkan Antantı’nın, Balkan devletlerinin birbirlerinin toprak bütünlüğüne saygı gösterme, iç işlerine karışmama esaslarına dayandığı, ayrıca üye ülkelerin karşılıklı çıkar esasına dayanan ekonomik iş birliği yapmayı da kabul ettiği dile getirilmiştir. Son paragrafta ise Balkan Antantı ile “*Balkanlarda barış dönemini başlatan Türkiye*”nin batı sınırlarını güvence altına aldığı ifade edilmiştir¹⁰⁴.

Kitapta, ilk defa Balkan konferanslarında bahsedilmesi ve bu yönde bir görsel paylaşılması bu konu bağlamında kitabın önemini artırmaktadır. Arnavutluk ve Bulgaristan’ın Antanta katılmamalarının nedenleriyle beraber verilmesi de önemlidir. Bunun dışında Su-Mumcu ikilisinin konu ile ilgili çerçevesi korunmuştur. Ünite sonunda Değerlendirme Soruları’nda “3-Balkan Antantı, hangi amaçla ve hangi ülkeler arasında imzalanmıştır?” ve “7- Balkan Antantı ile Sadabat Paktı, hangi yönleriyle Türkiye için önem taşıyordu?” şeklinde iki soru ile öğrencilerin konuyu öğrenip öğrenmedikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.¹⁰⁵ Ayrıca Test Soruları’nda sorulan 6 sorudan 2 tanesi Balkan Antantı ile ilgilidir.¹⁰⁶

¹⁰² Kara, a.g.e., s. 122.

¹⁰³ Görselde “Balkan Antantı’nın imzalanmasını sağlayan Balkan konferanslarından ikincisinde heyetler toplantı halinde. Bu toplantıda Türkiye’yi, Hasan Saka başkanlığında bir heyet temsil etti.” yazmaktadır.

¹⁰⁴ Kara, a.g.e., s. 129.

¹⁰⁵ Aynı yerde, s. 140.

¹⁰⁶ Aynı yerde, s. 141-142.

2.13. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük-Kemal Kara (2007)

2002 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)'nin iktidara gelmesinden sonra her alanda olduğu gibi eğitim alanda da değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. AK Parti hükümet programlarında hedeflenen eğitim reformunun ilk ve en önemli safhasını davranışçı yaklaşımdan yapılandırmacı yaklaşıma geçiş oluşturmaktadır. Bu yaklaşıma göre 2004 yılında ilköğretim programlarını yenilenmeye başlanmıştır. 2007 yılında gerçekleştirilen değişiklikle, ortaöğretim seviyesinde beş farklı tarih dersi konulması tasarlanmıştır. 11. sınıf düzeyinde verilen *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük* dersi içerik olarak fazla bir değişikliğe uğramamıştır. 2007 yılında 12. sınıfta okutulması kararlaştırılan *Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi* dersi yapılan önemli yeniliklerden biridir. 20. yüzyılda içte ve dışta meydana gelen olayların işlendiği bu ders önemli bir eksikliği gidermiştir 1980 yılından sonra hazırlanan *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük* derslerinin 1938 yılında Atatürk'ün ölümüyle sonlandırılması, öğrenciler için dün ile bugün arasında bağlantı kurulmasını engellemekteydi.

Kemal Kara'nın Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 31. 05. 2006 tarih ve 233 sayılı kararı ile 2006-2007 yılından itibaren beş yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilen kitapta yukarıda bahsedilen tarih öğretim programı değişiminin uygulanmadığı görülmektedir. Bu kitap 1997 yılındaki kitaptan farklı olarak tek cilttir. Söz konusu kitap Giriş ile 8 bölümden ve 358 sayfadan oluşmaktadır.¹⁰⁷ Giriş bölümü ile 8 bölümün adları 1997 yılındaki kitapla aynıdır. Girişin ve bölümün başında Hazırlık Çalışmalarında öğrencileri konuya hazırlamak amacıyla sorular yöneltilirken; bölüm sonlarında ise Değerlendirme Sorularında konunun öğrenciler tarafından öğrenilip öğrenilemediğini ölçmek için sorular yöneltilmiştir. Test Sorularının soru sayısı da bu kitapta artırılmıştır. 14 okuma metni 126 resim, 7 harita vardır. Kitabın sonunda sözlük, dizin, kronoloji cetveli, kaynakça ve test soruları ve cevap anahtarı bulunmaktadır. 25 kaynaktan oluşan bibliyografyaya sahip olan bu kitapta incelenen kitaplar içerisinde ilk kez dipnot kullanıldığı tespit edilmiştir.

¹⁰⁷ Kemal Kara, *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*, Önde Yayıncılık, İstanbul 2007.

Balkan Antantı, kitabın “VI. Bölüm Türkiye Cumhuriyeti’nin Dış Siyaseti”nde “6- Balkan Antantı” alt başlığı olarak ele alınmıştır. Konunun girişinde Türkiye’nin Lozan Antlaşması’nı imzaladıktan sonra Balkan devletleriyle ilişkilerini geliştirmeye çalıştığı belirtilmiştir. İncelenen kitaplar içerisinde ilk defa konunun kronolojisi doğru bir şekilde Lozan Antlaşması ile başlatılmıştır. Bu amaçla Bulgaristan, Yunanistan ve Yugoslavya ile 1929’dan 1933’e kadar karşılıklı dostluk ve saldırmazlık antlaşmaları imzalandığı belirtilmiştir.¹⁰⁸ 1933’ten sonra İtalya’nın ve Almanya’nın hızla silahlanmaya başladıkları ve İtalya’nın Balkanlar için tehdit oluşturmaya başlaması üzerine Balkan devletleri arasında “iş birliği ve yakınlaşma” eğiliminin doğduğu vurgulanmıştır. Bu durumun sonucunda Türkiye, Romanya, Yugoslavya ve Yunanistan arasında 9 Şubat 1934’te Balkan Antantı’nın imzalandığı belirtilmiştir. Burada 1997 basımı kitaptaki aynı görsel paylaşılmış fakat görselin altındaki bilgiler farklı verilmiştir.¹⁰⁹ Devamında Arnavutluk ve Bulgaristan’ın Antant dışında kalmaları nedenleri ile birlikte verilmiştir. Antantın esaslarıyla ilgili paragraf, 1997 basımı kitap ile aynıdır.¹¹⁰

Bu kitapta, incelenen kitaplar arasında ilk defa Antantın imzalanmasından sonraki süreç ve Antantın fiilen sona ermesi hakkında bilgiler verilmiştir: “İtalya’nın ve Almanya’nın Balkan Birliğini parçalama gayretleri 1937’den itibaren bu teşkilatı iyice zayıflattı. Almanya ve İtalya’nın bu çabaları devam ederken 1937’de Bulgaristan ve Yugoslavya arasında imzalanan antlaşma Balkan Antantı’nın geçerliliğini yitirmesine neden oldu. İkinci Dünya Savaşı’nın Balkanlara da yayılmasıyla, bu antlaşma önemini yitirdi”.¹¹¹

Kitap, konunun kronolojisini isabetli bir şekilde Lozan Antlaşması ile başlatması ve antantın imzalanmasından sonraki süreç ve fiilen sona ermesi hakkında bilgi vermesi bakımından önem arz etmektedir. Ünite sonundaki Değerlendirme Soruları’nda “3- Balkan Antantı, hangi amaçla ve hangi ülkeler arasında imzalanmıştır?” sorusu yöneltilecek öğrencilerin konuyu

¹⁰⁸ Söz konusu devletlerle bu yönde antlaşmalar 1923’ten itibaren imzalanmaya başlanmıştır.

¹⁰⁹ Görselde “İstanbul, Yıldız Sarayı’nda yapılan Balkan Antantı toplantılarından biri” yazmaktadır.

¹¹⁰ Kara, a.g.e., s. 262-263.

¹¹¹ Aynı yerde, s. 263.

öğrenip öğrenemedikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.¹¹² Bölüm sonunda sorulan 12 sorudan 4'ü Balkan Antantı ile ilgilidir.¹¹³

2.14. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük-Komisyon (2016)

2004 yılından itibaren liberal ideolojinin eğitime etkisi olarak değerlendirilebilecek yapılandırmacı yaklaşım ile demokratik sınıf ortamları, öğrencinin öğrenme sürecinde faal olarak yer alması, eleştiren, sorgulayan fertler yetiştirmesi hedeflenmektedir.¹¹⁴ Bu hedefe doğru ilk olarak 2007'den itibaren tarih öğretim programları tamamen değiştirilmiştir. 2007 tarih dersi öğretim programında öğrenci merkezlik, bilgiyi üretme, bireysel farklılıkların dikkate alınması gibi unsurlar öne çıkmıştır.¹¹⁵ Ayrıca bu programda eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, sorun çözme gibi temel becerilerin yanında kronolojik düşünme, tarihsel kavrama, tarihsel analiz ve yorum, tarihsel sorun analizi ve karar verme, tarihsel sorgulamaya dayalı araştırma gibi tarihsel düşünme becerilerine yer verilmiştir. 2011 yılında gerçekleştirilen gözden geçirme ile bu beceriler ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.¹¹⁶ Bu değişikliklerle tarih dersi öğretim programlarında davranışçı yaklaşımdan vazgeçilmiştir.¹¹⁷

Tarih dersi öğretim programlarında meydana gelen bu köklü değişiklikler, tarih ders kitaplarına da önemli oranda tesir etmiştir. Dikkati çeken en önemli değişiklik, ders kitaplarının biçimsel özelliklerine yansımış, 2007 yılından itibaren hazırlanan ders kitaplarının görsel nitelikleri artırılarak öğrencinin kitaba olan ilgisi çekilmeye çalışılmıştır. Bununla beraber tarih ders kitaplarında yer alan resim, fotoğraf, harita, minyatür gibi görsel malzemeye ilave olarak olayla ilgili döneme ilişkin gazete haberleri, istatistiksel grafikler, poster ve karikatür gibi malzemeler de kullanılmaya başlanmıştır. Yazıcı, görsel öğeler yanında tarih ders kitaplarında yaşanan en önemli değişikliğin kitapların metinsel niteliğinde olmuş; önceki tarih ders kitaplarında tamamı ders kitabı yazarları tarafından kurgulanan bütüncül bir

¹¹² Aynı yerde, *a.g.e.*, s. 271.

¹¹³ Aynı yerde, *a.g.e.*, s. 272-274.

¹¹⁴ Fatih Yazıcı, "2000'lerde Tarih Eğitimi", *Türkiye'de Tarih Eğitimi*, (Ed: Ahmet Şimşek), Pegem Akademi, Ankara 2017, s. 370.

¹¹⁵ Tercan Yıldırım, "2007 ve 2017 Tarih Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması", *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.19, S.1, Nisan 2018, s. 996.

¹¹⁶ Yazıcı, *a.g.e.*, s. 372-373.

¹¹⁷ Yıldırım, *a.g.e.*, s. 996.

metinden oluşurken, 2007 sonrası hazırlanan ders kitabı metinlerinin arasına, metin kutucukları yerleştirilmeye başlanmıştır. Bu metin kutucukları işlenen konuya ait birincil kaynakların yanında önemli tarihçilerin yapıtlarından yapılan alıntılar ya da internet kaynakları gibi ikincil kaynaklar da olmuştur. Diğer önemli bir değişiklik ise ders kitaplarında kullanılan hem görsel hem yazılı malzeme için, öğrencilerin cevaplama istenen ayrı ayrı soruların hazırlanmasıdır.¹¹⁸

2016 yılında basılan ve bir komisyon (Ersun Balcılar-Murat Kılıç-Yunus Kurt) tarafından hazırlanan *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük* ders kitabı, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 25. 05. 2015 tarih ve 34 sayılı kurul kararı ile 2016-2017 öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle ortaöğretimde okutulmaya başlanmıştır. Kitabın başında 2007 öncesi kitaplarda bulunmayan Hazırlık Çalışması, Etkinlik, Alıntı, Bilgi Notu, Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları, Tarihi Metinler, Biyografi kelimelerinin ve kavramların ve bazı görsellerin kitapta hangi anlama geldiğini izah eden Organizasyon Şeması bulunmaktadır. Söz konusu kitap 256 sayfa ve 7 üniteden oluşmaktadır.¹¹⁹ Her ünitenin başında öğrencileri konulara hazırlamak ve onların hazırbulunuşluk düzeyini belirlemek amacıyla Hazırlık Çalışması ve her ünitenin sonunda Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları vardır. 2007’den itibaren tarih eğitiminde uygulanmaya başlanan yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde konu Bilgi Notu, Alıntı, Etkinlik, Atatürk’ün sözleri ve çeşitli görsellerle anlatılmış ve öğrenci faal hale getirmeye çalışılmıştır. Kitap sayfa sayısı bakımından 1990’lı yıllardaki kitapların yaklaşık yarısı kadardır.

Balkan Antantı, kitabın “6. Ünite Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası”nda, “6.4. 1932-1939 Yıllarında Türkiye’nin Dış Politikası” alt başlığı içerisinde “6.4.2. Balkan Antantı (9 Şubat 1934)” yan başlığı olarak ele alınmıştır. Konunun girişinde 1933’te Almanya’da Hitler liderliğindeki Nazi Partisi’nin iktidara gelmesinden sonra hızla silahlanması ve Doğu Avrupa’yı yayılma alanı olarak belirlemesi ve Mussolini İtalya’sının Balkanlar ve Doğu Akdeniz’i ele geçirme istemesinin dünya barışını tehdit etmeye başladığı ifade edilmiştir. Bu giriş, 1945 basımı Karal’ın kitabına benzemektedir. Başka bir paragrafta Atatürk’ün bu savaş tehlikesine karşı Balkanlarda birlik kurma düşüncesi dile getirilmiş ve 1930 Türk-Yunan

¹¹⁸ Yazıcı, a.g.e., s. 272-273.

¹¹⁹ Komisyon, *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*, Top Yayıncılık Pazarlama Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, İzmir 2016.

Dostluk Antlaşması'nın bu birlik için uygun ortamı hazırladığı ifade edilmiştir. Yapılan görüşmeler sonucunda 9 Şubat 1934'te Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında Balkan Antantı'nın imzalandığı; Bulgaristan'ın Yunanistan ile yaşadığı sınır sorunları nedeniyle, Arnavutluk'un ise İtalya'nın etkisinde kalması sebebiyle Antanta katılmadığı aktarılmıştır. Son paragrafta Balkan Antantı'nın esasları ve maddeleri bir cümlede ifade edilmiştir. Son olarak ise Atatürk'ün Balkan Antantı ile ilgili verdiği bir beyanat, kazanımı desteklemek için aktarılmıştır. Fakat anlaması zor bir şekilde söz konusu beyanat şu şekilde sunulmuştur: “*II. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla dağılan Balkan Antantı ile ilgili Atatürk, şunları söylemiştir:*”. Ayrıca Atatürk'ün 1938 yılında Balkan Antantı üyeleriyle çekilmiş bir fotoğrafına yer verilmiştir.¹²⁰ Ünite sonunda Ölçme ve Değerlendirme Çalışmalarında Balkan Antantı ile ilgili 3 soru sorulmuştur.¹²¹

Kitap, yapılandırmacı eğitim anlayışına göre hazırlanma iddiasına sahip olsa da özellikle içerik olarak 1945 basımı Karal'ın kitabını aşamamış ve Kara'nın 2007 basımı kitabının gerisinde kalmıştır. Balkan Antantı'nın ortaya çıkmasını sağlayan Balkan konferanslarından hiç bahsedilmemiş, Antant imzalandıktan sonraki süreçte yer verilmemiş sadece üstünkörü Antantın II. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla dağıldığı bilgisi verilmiş fakat bu bilgide Atatürk'ün sözünü sunarken verildiği için pek anlaşılır olmamıştır.

2.15. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük- Bahattin Demirtaş (2020)

2010'lu yıllarda genel olarak eğitim sistemine karşı var olan memnuniyetsizliğin kaynağı olarak öğretim programlarının görülmesi ve diğer bazı gelişmeler sebebiyle eğitimin her alanında olduğu gibi tarih öğretim programlarının da yenilenmesi çalışmalarına başlanmıştır. Bu çalışmaların ilk sonuçları olarak 2016'da taslak öğretim programı yayınlanmıştır. Askıya çıkartılan taslak tarih öğretim programı ile ilgili görüşler, öğretmenler ve akademisyenlerden oluşturulan komisyonlarca değerlendirilmiş ve 2018'de yeni bir taslak program yayınlanmış, *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük* dersi programı da aynı yıl içerisinde yayınlanmıştır.¹²² 2017 tarih öğretim programında içerik anlamında önemli bir değişim olarak yeniden 1980 yılına kadar okutulan Türkiye

¹²⁰ Komisyon, *a.g.e.*, s. 225.

¹²¹ Aynı yerde, s. 229.

¹²² Yazıcı, *a.g.e.*, s. 373-374.

Cumhuriyeti Tarihi dersini çağrıştıracak şekilde söz konusu dersin kapsamının Mustafa Kemal Atatürk'ün doğumundan Suriyeli mülteci sorunun yaşanmaya başladığı 2011 yılına kadar getirilmesi gösterilebilir. 2017 tarih öğretim programında önemli bir değişimde değerler eğitimi söz konusu programda daha fazla yer verilmesi olmuştur. Yeni programın getirdiği diğer bir yenilik yeni tarihsel düşünme becerileri ilave etmesidir.¹²³

Bahattin Demirtaş tarafından yazılan *12. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Atatürkçülük* ders kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 18 Nisan 2019 tarih ve 8 sayılı kararıyla 2019-2020 öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir. 288 sayfadan ve 8 üniteden oluşmaktadır.¹²⁴

Balkan Antantı, kitabın 4. Ünitesi “İki Savaş Arasındaki Dönemde Türkiye ve Dünya”da, “2. Atatürk Dönemi’nde Türk Dış Politikası (1923-1938)” kısmında “e. Balkan Antantı (9 Şubat 1934)” yan başlığı olarak ele alınmıştır. Konunun girişinde Türkiye’nin Lozan Antlaşması’ndan hemen sonra Arnavutluk ile 15 Aralık 1923’te, Bulgaristan ile 18 Ekim 1925’te, Yugoslavya ile 28 Ekim 1925’te barış ve dostluk antlaşmaları imzaladığının belirtilmesi isabetli olmuştur. Devamında II. Dünya Savaşı öncesinde bazı Avrupalı devletlerin silahlanma yarışına girdiği, Almanya’da Nazilerin iktidara geldiği ve İtalya’nın bölgesinde yayılmacı bir politika izlediği ve bütün bu durumların Balkan ülkelerini tedirgin ettiği dile getirilmiştir. Balkan ülkeleri de bu duruma karşı bölge ülkelerini kapsayan bir Antant oluşturmak için arayışlara girişmiştir.

İncelenen kitaplar arasında ilk defa bu kitapta Balkan konferansları hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Birinci Balkan Konferansı’nın 5 Ekim 1930’da Türkiye, Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya, Romanya ve Arnavutluk’un katılımıyla Atina’da toplandığı, İkinci Balkan Konferansı’nın 20-26 Ekim 1931 tarihlerinde İstanbul’da, Üçüncü Balkan Konferansı’nın 23-26 Ekim 1932’de Bükreş’te gerçekleştiği aktarılmıştır. Burada “Atatürk Diyor ki” bölümünde Mustafa Kemal Atatürk’ün bu konferans esnasında Türkiye Büyük Millet Meclisinde yaptığı bir konuşma verilmiş ve altında “konu ile ilgili yorumlamaya ve yönlendirici” bir soru sorulmuştur: “Mustafa Kemal’in Balkan Paktı ile bölgesel barış adına beklentileri neler olabilir?

¹²³ Aynı yerde, a.g.e., s. 375.

¹²⁴ Bahattin Demirtaş, *Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı*, Adım Adım Matbaa Yayıncılık, Ankara 2020.

Açıklayınız".¹²⁵ Dördüncü Balkan Konferansı'nın 5-11 Kasım 1933'te Selanik'te toplandığı bilgisi verilmiş ve bu konferans esnasında Balkan devletlerinin "*Bulgaristansız yola devam etmek konusunda fikir birliğine*" vardıkları belirtilmiştir. Böylece "*Bulgaristan ve İtalya'nın olumsuz tutumlarına karşın*" Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya Dışişleri Bakanlarının hazırladıkları Balkan Antantı'nın 9 Şubat 1934'te Atina'da imzalandığı ve Balkan Antantı'nın kurulduğu ifade edilmiştir. Bu pakta üye devletlerin 1938 yılına kadar "*oldukça dostane ilişkiler tesis ettikleri*" değerlendirmesi yapılmıştır. Burada Mustafa Kemal Atatürk'ün 1937 yılında Yugoslavya, Romanya ve Yunanistan Genelkurmay Başkanları ile çekilmiş bir fotoğrafına yer verilmiştir. Bu fotoğrafın hemen altında "*Bulgaristan ve Arnavutluk'un bu pakta katılmama nedenleri neler olabilir? Tartışınız.*" etkinlik sorusu yöneltilerek öğrencilerin ders esnasında konu hakkında fikir üretmeleri istenmektedir. Başka bir paragrafta Yugoslavya'nın Alman yanlısı siyaset takip etmesi ve Berlin-Roma tarafından "*sıkıştırılması üzerine*" Yugoslavya'nın Antant ile bağlarının koptuğu ve 24 Ocak 1937'de Bulgaristan'la, 25 Mart 1937'de İtalya ile bir antlaşma imzaladığı dile getirilmiştir. Balkan Antantı'nın son toplantısını 1940 yılında yaptığı, 1941 yılında Yunanistan'ın güçlü İtalya karşısında duramaması ve II. Dünya Savaşı'nın çıkması ile "*Balkanlardaki savaş koşulları sonucunda*" Balkan Antantı'nın "*tarihe karıştığı*" ifade edilmiştir. Bu paragrafın hemen altında işlenen konu ile ilgili dikkat çekici bilgilerin verildiği "*Bunları Biliyor musunuz?*" bölümünde 1953 yılında Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında Balkanlarda iş birliği ve güvenliği sağlamak amacıyla kurulan Balkan Paktı hakkında bilgiler verilmiştir.¹²⁶ Ünite sonunda Değerlendirme Soruları'nda Balkan Antantı ile ilgili öğrencilere 3 soru yöneltilmiştir.¹²⁷

Çalışma kapsamında incelenen kitaplar içerisinde bu kitabın, hem konu bütünlüğü hem de öğrencileri aktif olarak derse katması ile yapılandırmacı eğitim anlayışına en uygun kitap olduğu tespit edilmiştir. Balkan Antantı'nın kronolojisini 1923 Lozan Antlaşması'ndan itibaren başlatması, Balkan devletleriyle 1923 ve 1925 yıllarında imzalanan antlaşmalar hakkında bilgi vermesi, en önemlisi bu Antantın kurulmasında temel unsur olan dört Balkan konferansı hakkında yeterli bilgiler vermesi, Antantın imzalanmasından sonraki süreç hakkında ve antantın tarihe karışması süreci hakkında yeterli bilgiler vermesi, bu kitabı incelenen kitaplar

¹²⁵ Demirtaş, a.g.e., s. 154.

¹²⁶ Aynı yerde, a.g.e., s. 155.

¹²⁷ Aynı yerde, a.g.e., s. 171-172.

içerisinde öne çıkarmaktadır. Ayrıca konu içerisinde sorular ve bilgi notlarıyla öğrencinin derse katılımının sağlanması çabaları da yapılandırmacı eğitim anlayışının etkisini göstermektedir.

2.16. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük- Muhammed Edip Erdoğan (2021)

Muhammed Edip Erdoğan tarafından yazılan 12. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı, Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 18 Nisan 2019 tarih ve 8 sayılı kararıyla 2019-2020 öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir. 264 sayfadan ve 8 üniteden oluşmaktadır.¹²⁸

Balkan Antantı “4. Ünite İki Savaş Arasındaki Dönemde Türkiye ve Dünya”da, “B. Atatürk Dönemi Türk Dış Politikasında Başlıca Gelişmeler” konusu içerisinde “6. Balkan Antantı (9 Şubat 1934)” alt başlığı içerisinde ele alınmıştır. Konunun girişinde Avrupa’da 1930’larda Almanya ve İtalya’nın hızla silahlanarak topraklarını genişletme siyasetini izlemeye başladığı ifade edilerek konunun kronolojisi 1930’larda başlatılmıştır. Balkanlar ve Doğu Akdeniz’de barış ortamının tehlike altına girmeye başladığı ve bu durumun Türkiye’yi bölgenin emniyeti için harekete geçirdiği belirtilmiştir. Sonuçta “Atatürk’ün yoğun gayretleriyle Türkiye; Arnavutluk, Bulgaristan ve Yugoslavya ile barış ve dostluk antlaşmaları imzaladığı ve Yunanistan ile de dostluk ilişkilerinin tesis edilmesiyle Türkiye’nin öncülüğünde Romanya, Yugoslavya ve Yunanistan arasında 9 Şubat 1934 tarihinde Balkan Antantı’nın imzalandığı dile getirilmiştir. Başka bir paragrafta Arnavutluk’un İtalya’nın tesirinde kaldığı ve Bulgaristan’ın da komşu ülke topraklarında hak iddia ettiği için Balkan Antantı’nın içinde yer almadıkları vurgulanmıştır. Devamında Antanta üye devletlerin bu antlaşma ile birbirlerinin sınırlarını garanti ederek, karşılıklı olarak korumayı kararlaştırdıkları dile getirilmiştir. Türkiye’nin Antanta üye olarak bölge barışının devamına katkı yaparken, batı sınırlarını da güvenlik altına aldığı yönünde değerlendirme yapılmıştır. Bir görsel ile (Bkz. Görsel 1) Balkan Antantı üyesi ülkelerinin temsilcileri gösterilmiştir.¹²⁹

¹²⁸ Muhammed Edip Erdoğan, *Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı*, Semih Ofset SEK Yayıncılık, Ankara 2021.

¹²⁹ Erdoğan, a.g.e., s. 149.

TÜRKİYE'DEKİ LİSE TARİH DERS KİTAPLARINDA BALKAN ANTANTI

Görsel 1: Balkan Antantı üyesi ülkelerin temsilcileri soldan sağa Yugoslavya Başbakanı Stojadinovic, Cumhurbaşkanı M. Kemal Atatürk, Yunanistan Başbakanı Metaksas (Metekses), Romanya Delegates Nicolae Petrescu (Nikolai Petresku)¹³⁰.

Kitap, konuyu yüzeysel olarak ele almış ve Antanta giden süreç 1930'larda başlatılarak Balkan konferanslarından hiç bahsedilmemiştir. Ayrıca yapılandırmacı eğitim anlayışı döneminde yazılan bir kitap olmasına rağmen bu anlayışa uygun öğrencinin derse aktif olarak katılmasını sağlayacak etkinlikler ve sorular sorulmamıştır. Antant imzalandıktan sonraki süreç ile ilgili bilgi verilmemiş, 1941 yılında Antantın fiilen sona ermesine değinilmemiştir.

Sonuç ve Öneriler

Atatürk döneminde bölgede barışı sağlayacak çabalar kapsamında atılan en önemli adımlardan biri olan Balkan Antantı'nın, Türkiye'deki lise tarih ders kitaplarında nasıl ele alındığının incelendiği bu çalışma 1945-2022 yılları arasında liselerde okutulan kitapları kapsamaktadır. İlk olarak 1945 basımı Enver Ziya Karal'ın yazdığı kitap incelenmiştir. Bu kitap ve ardından

¹³⁰ Aynı yerde, s. 149.

1954 basımlı Karal'ın kitabı 1980 yılına kadar yazılan kitapların çerçevesini oluşturmuştur. 1980 yılından sonra Su-Mumcu ikilisinin yazdıkları kitap büyük ölçüde 2010'lu yıllara kadar bu konunun okutulmasında esas alınmıştır. 2010'lu yıllardan itibaren yapılandırmacı eğitim anlayışına göre yazılan tarih kitaplarında konunun çerçevesi geniş tutulmuş ve öğrenciyi derste aktif hale getirmek için çeşitli yöntemler uygulanmaya çalışılmıştır. Özellikle 2020 basımlı Demirtaş'ın yazdığı kitap, hem kronolojiyi Lozan Antlaşması'ndan itibaren başlatması hem de Antantın fiilen ortadan kalkma sürecini anlaşılır bir üslupla kaleme alması yönüyle, incelenen kitaplar içerisinde tarih ilmi bakımından ve pedagojik bakımdan diğerlerinden öne çıkmasını sağlamıştır.

Balkan Antantı'nın lise tarih ders kitaplarında okutulurken konunun anlaşılabilmesi için ilk olarak kronolojinin tarihî kaynaklara uygun olarak Lozan Barış Antlaşması'ndan itibaren takip edilmesi gerekir. Akabinde 1923-1925 yılları arasında Arnavutluk, Bulgaristan ve Yugoslavya ile imzalanan dostluk ve saldırmazlık antlaşmalarından kısaca bahsedilmesi gerekmektedir. Antantın hayata geçmesinde esas unsur olan Balkan konferanslarıyla ilgili, öğrencinin konuyu sağlıklı bir şekilde anlayabilmesi için, yeterli bilgi verilmelidir. 1930'lu yıllarda Nazilerin iktidara geldiği Almanya'nın ve Mussolini İtalya'sının yayılmacı politikalarının Türkiye'ye ve dünyaya etkilerinden bahsedilmelidir. Revizyonist politikalar izleyen Bulgaristan ve Arnavutluk'un bu politikayı izlemelerinin nedenleri ve sonuçları kısaca ifade edilmelidir. Antant imzalandıktan sonraki sürecin ana hatlarıyla ele alınması ve 1941 yılında Antantın fiilen sona ermesinin nedenleri üzerinde durulmalıdır. Konunun içerisine yapılandırmacı eğitim anlayışına uygun öğretim yöntem ve teknikleri kullanılarak öğrencinin derse katılımını sağlayacak etkinlikler, sorular ve bilgi notları ilave edilmelidir. Bu şekilde öğrencinin konuyu anlayabilmesi sağlanmalıdır. 2020 basımı Demirtaş'ın kitabı yukarıda saydığımız önerileri büyük ölçüde kapsayan bir kitap olması bakımından önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 43.11.6/30.18.1.2.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.10/226.527.2,

Süreli Yayınlar

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre IV, Cilt 20, İçtima 3 (6.3.1934).

Resmî Gazete, 12 Mart 1934, Sayı 2651.

Gazeteler

Akşam, 10 Şubat 1934.

Akşam, 7 Mart 1934.

Cumhuriyet, 10 Şubat 1934.

Cumhuriyet, 12 Şubat 1934.

Hakimiyet-i Millîye, 11 Şubat 1934.

Milliyet, 7 Teşrinevvel 1330.

Milliyet, 10 Şubat 1934.

Milliyet, 7 Mart 1934.

Vakit, 7 Mart 1934.

Kitap, Makale ve Tezler

ASLAN, Erdal, “İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kullanılan Kitapların Değerlendirilmesi”, *Ortaöğretim Kurumlarında İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretimi ve Sorunları Türk Eğitim Derneği X. Öğretim Toplantısı 21- 22 Mayıs 1992*, (Yay. Haz. Mahmut Âdem-Kasım Karakütük), Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara 1992, ss. 177-199.

_____, “Devrim Tarihi Ders Kitapları”, *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları 1994 Buca Sempozyumu*, (Yay. Haz. Salih Özbaran), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1995, ss. 295-310.

BERK, Neval Akça, “1950’lerde Tarih Eğitimi”, *Türkiye’ de Tarih Eğitimi* (Ed. Ahmet Şimşek), Pegem Akademi, Ankara 2017, ss.173-202.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener, ÇAKMAK, Ebru Kılıç, AKGÜN, Özcan Erkan, KARADENİZ, Şirin ve DEMİREL, Funda, *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi, Ankara 2020.

CUMHURİYETİN İLK ON YILI VE BALKAN ANTANTI (1923-1934), T.C. Dışişleri Bakanlığı, 1974.

DEMİRTAŞ, Bahattin, *Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı*, Adım Adım Matbaa Yayıncılık, Ankara 2020.

ERDAŞ, Sadık, “Atatürk’ ten Günümüze “Türk İnkılap Tarihi” Derslerine Genel Bakış”, *Türk Eğitim Sisteminde Atatürkçülük ve Cumhuriyet Tarihi Öğretimi 10-11 Kasım 2005*, (Ed.) Y. Doğaner, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 2006, ss. 9-23.

ERDOĞAN, Muhammed Emin, *Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı*, Semih Ofset SEK Yayıncılık, Ankara 2021.

FIRAT, Melek, Yunanistan’la İlişkiler. Baskın Oran (Ed.). *Türk Dış Politikası 1919-1980 Cilt I*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, ss. 325-357.

HABALI, Elif, *Türk Basınında Balkan Misakı*, Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/İlköğretim Anabilim Dalı/Sosyal Bilgiler Eğitimi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Kenan Olgun, Sakarya 2007.

İNAN, Afet, *Balkan Antantı (1934)*, Belleten, XXXII (126), Nisan 1968, ss. 285-289.

İNÖNÜ, İsmet, *Hatıralar*, (Yay.Haz. Sebahattin Selek), Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.

KARA, Kemal, *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1-2*, Önde Yayıncılık, İstanbul 1997.

_____, *Lise Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*, Önde Yayıncılık, İstanbul 2007.

KARAL, Enver Ziya, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1944) I. Fasikül*, Maarif Matbaası, İstanbul 1944.

TÜRKİYE'DEKİ LİSE TARİH DERS KİTAPLARINDA BALKAN ANTANTI

_____, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1944)*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1945.

_____, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1953)*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1954.

_____, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1960)*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1963.

_____, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918 -1965)*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1973.

_____, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1918-1965*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1979.

KAYMAKÇI, Selahattin, “Kemal Kara”, *Türkiye’ de Tarih Eğitimi*, (Ed: Ahmet Şimşek), Pegem Akademi, Ankara 2017, ss. 290-298.

KOMİSYON, *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*, Top Yayıncılık Pazarlama Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, İzmir 2016.

METİN, Celal, “T. C. İnkılap Tarihi Dersi Konularının Ortaöğretimde Öğretimi: Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi”, *Türk Eğitim Sisteminde Atatürkçülük ve Cumhuriyet Tarihi Öğretimi 10-11 Kasım 2005* (Ed: Yasemin Doğaner), Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 2006, ss. 45-56.

ÖKSÜZ, Hikmet, *Türkiye Cumhuriyeti’nin Atatürk Dönemindeki Balkan Politikası (1923-1938)*, İstanbul Üniversitesi/Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü/Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1996.

PALAZOĞLU, Ahmet Bekir ve BIRCAN, Osman, *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1-2*, Bem-Koza Eğitim Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti, Ankara 1997.

SANDER, Oral, *Siyasi Tarih 1918-1994*, İmge Kitabevi, Ankara 1996.

SERDARLAR, Neriman ve ÇETİNKANAT, Fahriye, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1918-1964*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1973.

SELÇUK, Sefa, *1934 Balkan Antantı ve Türkiye'nin Bölgesel Güç Olma Çabaları*, İstanbul Aydın Üniversitesi/Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2021.

SOYSAL, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları I. Cilt (1920-1945)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1989.

SU, Mükerrerrem Kamil ve MUMCU Ahmet, *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi*, Grafik Sanatlar Matbaacılık A. Ş, İstanbul 1982.

_____, *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1986.

ŞAPOLYO, Enver Benhan, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi 1918-1950*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1950.

_____, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Rafet Zaimler Kitabevi, İstanbul 1973.

YALÇIN, Durmuş, AKBİYİK, Yaşar, ÖZKAYA, Yücel, BOZKURT, Gülnihal, AKBULUT, Dursun Ali, TOKGÖZ, Erdinç, TURAN, Refik, KÖSTÜKLÜ, Nuri, BALCIOĞLU, Mustafa, TURAL, Mehmet Akif, ERASLAN, Cezmi ve AVCI, Cemal, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2006.

YAZICI, Fatih, “2000’lerde Tarih Eğitimi”, *Türkiye’de Tarih Eğitimi*, (Ed: Ahmet Şimşek), Pegem Akademi, Ankara 2017, ss. 369-383.

YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005.

YILDIRIM, Tercan, “2007 ve 2017 Tarih Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması”, *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 19, s. 1, Nisan 2018, ss. 994-1019.

YILMAZ, Mehmet Serhat, Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası (1923-1938), S. Kekevi, Y. E. Tekinsoy ve İ. Türkmen (Ed.). *Türk Dış Politikası (1830-1989)*, Berikan Yayınevi, Ankara 2017, ss. 419-469.

Gümrük tarifi ve sanayiciler
Sanayicilerin dünkü kongresi hararetli oldu

Tarife ile alakadar dilekler tesbit edildi ve Birlik reisinin Ankara'ya gitmesi kararlaştı

Adliye yangınının suçluları mahkemede

Muhakeme salı günü başlayor, idari tahkikat ta neticelenecek üzere, dün yeni üfadelor alındı

Adliye şuşının şubelerinde dün neticelikle kurumselleşmiş İstisna İşleri mahkeme çalışmalorı başladı.

Mahkeme şubelerinde:
Fazlurrahman Huseyni, İsmet Akmet Huseyni, edilemiş Muhamed Huseyni ve Adilurrahman miniyerli Terfizi B.

Mahkeme mahkemelemleri şubelerinde salı günü saat on kışılta başlanacaktır.

Yenice tahkikat neticelikle salı kışılte yenen kışılta aşamadan Terfizi mahkemelerinde kışılta kışılta mahkeme Baki Baki (dün vafatı kışılta kışılta).

Mahkeme şubelerinde:

Fahreddin ve İsmet Huseyni, İsmet Akmet Huseyni, edilemiş Muhamed Huseyni ve Adilurrahman miniyerli Terfizi B.

Anadoluda ki

[illegible]

Sekiz dükkân yandı!

Evvelki akşam babalarını kaybeden dört yavr
birkaç saat sonra da kendilerine bırak
tığı maiyet vasıtasından oldular

şiddetlendi
Ankara - Karseri tr

yolda kaldı, tip

Konya 11 (A.A.) — Şehrin
da çok şiddetli bir soğuk ve fa

Kayısı 11 (A.A.) — Sağ
kar şiddetlidir. Bilhassa ciğer
ve köylerde sürkili kar yağma
dır. Akşam Kuzeyden gelen

gelen Ankara treni kardan gelmiş ve Yerköyde kalmıştır. Başkahleyn gelmesi beklenen 5

Dün İktisat Vekâletin
bir içtima yapıldı

Ankara 11 (Telefunks) — B
Vehill Celil Bey bugün Vehillet m
buca ve mühtedinde vartılar b

İstanbul'da bulunan bu otel, 1960 yılında Vahit Beyin son tatil için yaptırıldığı ve bugünkü haliyle kullanılmaktadır.

Arkası 11 (Talefanda) — Bütün Vekâletlerde birer komiser bulunup, bu komiserler aynı zamanda mahallî idarede bulunurlar.

1944 Beschäftigte der Organe des Innens

Ученые работают в лаборатории

Dün sabaha kadar saat 4 radde -
lerinde Tahtakalede Kutucularda
bir yangın olmuş, sokak dükkân

Bu zengin hekimlerinden Ahmet Ağa sebze karpı Kutunlarda Yaşar Elendinin meşhuru olan -
dun gerçek diğdikenin kapağı ke-
melele aştılmalıdır. (Kuşak)

pengaruh kesehatan dan umur penduduk umumnya, derhal bahwa hidup di salah satu sisi kota palidier ini sangat diikat oleh kesehatan. Variasi kesehatan akan menjadi faktor

7' si kutucu dükkânı olan bu dükkânlar tahta ve tahta dolu olan -
gundan yangın çok çabuk bitti.

(Mabadi üçüncü sahifede) Muhtarrem ustavan kimsele bi-
rakığı gıcuklardan biri

EK-6: Akşam, 7 Mart 1934, s. 1.

Mecidi'den Balkan misahim ve dostluk muahedelerini kabul etti.

AKŞAM

Cumhuriyet Halk Fırkası mebus namzetlerini kararlaştırdı.

Sıra 16 - No: 2535 - Fiyat her sayfa 2 kuruş

ÇARŞABAZI - 5 Mart 1934

Fotoğraf: 24310 (Harici) - 24311 (Tabii) - 24312 (Harici) - 24313 (Harici)

"Balkan misakı bir kardeşlik devrinin açılma vesikasıdır,"

Mecidi, hariciye vekilimizin izahatından ve birçok hatiplerin harareti nutuklarından sonra Balkan misakımı ve dostluk muahedelerini kabul etti

Açılış 7 - Buğün nafes tohumu atıldı. Balkan misakımı ve dostluk muahedeleri kabul edildi. Hariciye vekili Turgut Rıza bey izahatından ve birçok hatiplerin harareti nutuklarından sonra Balkan misakımı ve dostluk muahedelerini kabul etti.

Açılış 8 - Buğün nafes tohumu atıldı. Balkan misakımı ve dostluk muahedeleri kabul edildi. Hariciye vekili Turgut Rıza bey izahatından ve birçok hatiplerin harareti nutuklarından sonra Balkan misakımı ve dostluk muahedelerini kabul etti.

Açılış 9 - Buğün nafes tohumu atıldı. Balkan misakımı ve dostluk muahedeleri kabul edildi. Hariciye vekili Turgut Rıza bey izahatından ve birçok hatiplerin harareti nutuklarından sonra Balkan misakımı ve dostluk muahedelerini kabul etti.

İzmir'de toplanan kalabalık

Balkanlar, bu davet üzerine meclis toplanmış, meclis ve büyük meclisler bu davet üzerine toplanmışlar. Balkanlar, bu davet üzerine meclis toplanmış, meclis ve büyük meclisler bu davet üzerine toplanmışlar.

Nafia vekili ile mülakat Antalya hattının bu sene inşasına başlanacak

İzmir - Kasaba hattının satın alınması için müzakereye girilişiyor

Açılış 2 (Harici) - Nafia vekili Ali bey görüşme. Nafia vekili Ali bey görüşme. Nafia vekili Ali bey görüşme.

Nafia vekili Ali Bey

Açılış 3 (Harici) - Nafia vekili Ali bey görüşme. Nafia vekili Ali bey görüşme. Nafia vekili Ali bey görüşme.

Açılış 4 (Harici) - Nafia vekili Ali bey görüşme. Nafia vekili Ali bey görüşme. Nafia vekili Ali bey görüşme.

Maarif vekili Hikmet B. "Tıp fakültesine yardım fikri çok muvafıktır," diyor

Tıp fakültesi inşası ve tıp fakültesi inşası ve tıp fakültesi inşası. Tıp fakültesi inşası ve tıp fakültesi inşası. Tıp fakültesi inşası ve tıp fakültesi inşası.

Maarif vekili Hikmet B.

Açılış 5 (Harici) - Maarif vekili Hikmet B. görüşme. Maarif vekili Hikmet B. görüşme. Maarif vekili Hikmet B. görüşme.

Açılış 6 (Harici) - Maarif vekili Hikmet B. görüşme. Maarif vekili Hikmet B. görüşme. Maarif vekili Hikmet B. görüşme.

Regit Galip beyin cenaze merasimi

Menzur anıtlarına kadar Türk tarihine meşhur oldu

Balkan davetinde Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi.

Açılış 7 (Harici) - Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi.

Açılış 8 (Harici) - Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi.

Açılış 9 (Harici) - Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi.

Açılış 10 (Harici) - Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi.

Açılış 11 (Harici) - Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi.

Açılış 12 (Harici) - Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi.

Açılış 13 (Harici) - Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi. Regit beyin cenaze merasimi.

Yedigörmüşün şakası mı?

Ek-7: *Milliyet*, 7 Mart 1934, s. 1.

Milliyet
Şefik ve Şuaybîtarîfî: Âlîâ Mâdîsâ MAHMUT

Pazartesi 8 KURBANSTUR 7 Mart 1934 ÇARŞAMBA 7 MART 1934

Türkiye'nin Balkanlarda, mekrezi Avrupada sülh, dürlüflük siyasetinin canlı ifadeleridir

Meclis Balkan Misakını Tasdik Etti

Hariciye Vekili diyor ki: *Bumuahde ler silsilesi*

Beş muahede tasdik edildi

Reşit Galip Bey dün göz yaşları arasında gömüldü

Cenaze merasimi çok hâzin oldu

Rasulâ Vekilî Türkî: Hüsnü B. Sert, R. Hall, R. Recep Ök

Dün Mecliste Türkîye - Yunanistan sınımlı anlaşma muahedesiyle Yugoslavya, Romanya ve Macaristanla akdedilen muahedeler tasdik edildi.

Hariciye Vekili Tevlik Rüşit, Fırka U. Kâhibi Recep Beylerle mistakîl meâulardan Halli ve Sertî Beyler sülh siyasetini anlattılar.

M. Venizelos diyor ki: Bulgaristanın taarruzuna Yunanistan daima galip gelmiye muktedirdir

16 Mart gubilesi tiftîkî hanrîrîndi
Merasim 16 Mart Cuma Günü
Eyup Şehitliğinde Yapılacak

Karadenizde Bir geni battı

Minbel Mevâulîkâr
C. H. Fırkası mev'us nam-

C. H. Fırkası mev'us nam-

[illegible]

TÜRKİYE'DEKİ LİSE TARİH DERS KİTAPLARINDA BALKAN ANTANTI

Ek-9: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
Cumhuriyet Arşivi (BCA), 43.11.6/30.18.1.2, 03.03.1934

T. C.
BAŞVEKÂLET
Kararlar Müdürlüğü
Sayı: 2
222

KARARNAME

gizliliği 20/06/1994 tarih ve
03374 sayılı Onayla KALDIRILDI

BALKAN ANTANTINA İMZA
Tarih: 3 - 3 - 1934

Balkan antlaşma imzaları
Tarih: 3 - 3 - 1934

3 - 3 - 1934

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V.
Y. İ. S. S. Z. S. K.

Ha. V. Ma. V. Mi. V. Na. V.
P. L. R. F. H. A

İk. V. S. İ. M. V. G. İ. V. Zr. V.
ca. E. P. R. ot. R. z. ca.

43 11 0

Ek-10: *Resmî Gazete*, 12 Mart 1934, Sayı 2651.

T.C. Resmî Gazete

Tesis tarihi: 7 Teşrinievvel 1336

İdare ve guzı işleri için Başvekkâlet Nesriyat Mâdûrlüğüne mâracaat olunur	12 MART 1934 PAZARTESİ	SAYI: 2651
--	---------------------------	------------

KANUNLAR

Balkan anlaşma misakının tasdikına dair kanun

Kanun N° 2351

Kabul tarihi: 6/3/1934

Madde 1 — Türkiye Cümhuriyeti ile Yunanistan Cümhuriyeti, Yugoslavya ve Romanya Kralıkları arasında müşterek Balkan hudutlarının hali hazır vaziyetlerinin muhafaza ve mahuniyetlerini mütakabilen temin zımında Atınada 9 şubat 1934 tarihinde imzı edilen Balkan anlaşma misakı kabul ve tasdik olmuştur.

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu Kanunun ahkâmını icraya Hariciye Vekili nemurdur.

8/3/1934

Balkan anlaşma misakı

(Pacte d'Entente Balkanique)

Balkanlarda sulhun kuvvetleştirilmesine yardım etmeği arzu eden ve Briand-Kellogg misakının ihzarında ve Akvam Cemiyeti Heyeti Umumiyesinin buna müteallik kararlarında hâkim olan anlaşma ve uzlaşma fikri ile hareket eden ve

Yunanistan Reisicumhuru,

Hariciye nazırı Müşyi Demêtre Maximos'u,

Haşmetli Romanya Kralı,

Müşyi Nicola Titulescu'yu tayin etmişlerdir.

Murahhaslar, usulüne muvafık görülen salâhiyetnamejlerinin teatisinden sonra, alideki ahkâmı kararlaştırmışlardır:

Madde 1 — Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya bütün kendi Balkan hudutlarının emniyetini mütakabilen tekefül ederler.

Madde 2 — Yüksek Âkitler, bu itilâfnamede tayin edilmiş olan menfaatlerini ihlâl edebilecek ihtimaller karşısında alınacak tedbirler hakkında birbirini ile görüşmeği taahhüt ederler. Onlar bu misakı imzalamamış olan diğer her hangi bir Balkan memleketine karşı, birbirine evvelden haber vermeksizin siyasi hiç bir harekette bulunmamağı ve diğer Âkitlerin muvafakati olmaksızın diğer her hangi bir Balkan memleketine karşı siyasi hiç bir vecibe altına girmemeği taahhüt eylerler.

Madde 3 — Bu itilâfname bütün Âkit Devletlerce imzalanır imzalanmaz mer'iyete girecek ve mümkün olduğu kadar çabuk tasdik edilecektir. İtilâfname, İltihak Âkitler tarafından müsait bir şekilde mamur tasdik edecek olan her Balkan memleketinin